

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

У НІ ВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК XVIII

ЖОВТЕНЬ — 1967 — ОСТОВЕР

Ч. 213

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Доріченко О. — Поезії	1
Чапленко В. — Мовна політика більшовиків за урядування Микити Хрущова	3
Кейзан І. — Іван Айвазовський	12
— Англомовна критика про хор ім. Г. Вертьовки	15
— Канадська преса про українських операціях зірок	16
Волиняк П. — Українські дні на ЕКСПО-67	19
Гедзь — Варяниця не вареник	27
Онуфрієнко В. — Дві поезії	28
Некрологи. Дописи. Повідомлення.	

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Тамара Дідик у ролі Туркені в опері "У неділю рано зілля копала" Віталія Кирейка (довідку про Тамару Дідик див. на стор. 27).

НОВИХ НЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Ткаченко Ганна, Летбрідж, Канада	1
Мороз Т., Судбури, Канада	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Ткаченко Ганна, Летбрідж, Канада (з похорону бл. пам'яти Д. Зайця)	5.00
Козій Ніна, Торонто, Канада	2.50
Лисько Марія, Монреаль, Канада	0.50
Байко Федір, Торонто, Канада	0.50
Костюк Іван, Торонто, Канада	0.50

Спасибі всім за допомогу! Ред.

ДО ВСІХ НАШИХ ЧИТАЧІВ

Це число зроблено трохи поквапно, тому воно має деякі недоліки. Зокрема в ньому є довгі статті, а не для тонкого журналу додатнім не є.

«НОВІ ДНІ»

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во «Нові Дні», редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

- У Канаді: 4.50 дол. канадських на рік;
- У США: 5.00 дол. американських на рік;
- В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік;
- У Франції: 20 франків на рік;
- В Англії: 30 шілінгів (без змін);
- В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. ам.
- У Венесуелі: 4.50 дол. канадських;
- Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол. канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Причина псквалності — вибори в провінції, у якій виходить наш журнал. Маємо пару виборчих оголошень, тому число мусіло бути на ринку не пізніше 15 жовтня, інакше за них оголошеневі фірми не заплатять.

З цієї причини ми не змогли навіть проголосити всіх пожертв на розбудову. Зробимо це в черговому числі.

Ред.

З ПРАЦІ "КОЗУБА"

АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР ОЛЕСЯ ДОРІЧЕНКА

Управа "Козуба" скористала з приїзду хору ім. Г. Вертьовки, у складі якого є молодий український поет Олесь Доріченко, і влаштувала йому авторський вечір. Вечір відбувся в "Онтаріо Рум" у готелі "Лорд Симко" в суботу 2 вересня ц. р.

Вечір відкрив голова "Козуба" І. Боднарчук і передав головування П. Волинякові. Вступне слово про гостя з України сказав поет Борис Олександрові. Потім О. Доріченко читав свої поезії, а після того гості "Козуба" ставили йому питання і обговорювали його твори.

Олесь Доріченко молодий поет і молода людина. Народився він 1938 року в Києві. Видав першу збірку поезій "Промені" 1966 р. Здав до видавництва другу збірку, друкується в періодичних виданнях. На його поезіях виразно позначився вплив творчості Ол. Олеся, якого твори він дуже любить. Хоч Олесь Доріченко юний поет, але в його творчості відчувається власний поетичний голос. Його поезія безпретензійна, але присянута ніжною любов'ю до людей, до України.

Олесь Доріченко почав свою освіту в російській школі, але українську мову знає її любить, і, як бачимо, став українським, а не російським поетом.

Після середньої школи, закінчив Київську хореграфічну школу. Він учасник чотирьох Все світівих фестивалів молоді та студентів. На двох міжнародних конкурсах (1959 р. у Відні та 1962 р. в Гельсінкі) здобув звання лакреата та золоті медалі переможця. Тепер Олесь Доріченко — один з провідних танцюристів хору ім. Г. Вертьовки.

Прийшов він у "Козуб" у товаристві другого танцюриста з хору — М. Ганджі. Обидва вони були улюбленицями тороніян і на сцені і на авторському вечорі.

Вечір був винятково спокійний, культурний. На жаль, публіки багато не було — яких 70—75 осіб, бо зроблено його дуже наспіх, а крім того, була гарна погода і суботній день, то багато людей, які радо прийшли б послухати поета з України, виїхали за місто ще в п'ятницю.

До ласкавої уваги наших читачів друкуємо на перших двох сторінках цього числа поезії Олеся Доріченка з його першої збірки "Промені".

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Відновідь передплату самі, не чекайте пригадки, бо нема ж часу їх писати!

ВИДАВНИЦТВО

Олесь ДОРІЧЕНКО

З НОВИХ ПОЕЗІЙ

• * •

Десь позаду мій Київ коханий,
десь позаду любов і печаль,
а попереду простір незнаний
і нерідного неба емаль.

Хоч лоскоче думки невідомість,
але серце за домом болить.
О моя громадянська свідомість,
як би зміг я без тебе прожити!

О. ОЛЕСЬ НА ЧУЖИНІ

Шматок самотності під скрипок
журний чад,
під монотонний стукіт барабана,
під гомін парубків і посміхи дівчат
руками стиснув думи, ніби рани...
Чужих столиць незвична метушня,
чужа бруківка плине під ногами,
ген на Вкраїну простягнувся шлях...
Чужих столиць незвична метушня
стъобає душу хльостко батогами.
Печальний погляд,

думи навісні,

З сумом і жалем повідомляємо, що 16 вересня 1967 року в Києві помер один з найбільших українських поетів нашого часу

† ПАВЛО ГРИГОРОВИЧ ТИЧИНА

Покійний народився 27 січня 1891 р. в с. Пісках на Чернігівщині. Перші його вірші з'явилися в друку 1910 р. У час Великої Української Національної Революції безкомпромісово стояв на визвольних позиціях. Написав такі безсмертні твори як "Золотий гомін", "Скорбна маті", вірш на честь героїв Крут і т. д.

Пізніше був остаточно зламаний російськими окупантами і почав писати "по заданню партії і правительства" (вірш "Партія веде" та інші).

Павло Тичина лишив нестертий слід на розвиткові сучасної української поезії і української культури взагалі.

Похорон відбувся 18 вересня 1967 року в Києві на Байковому цвинтарі.

Вічна Йому пам'ять!

Редакція

НОВІ ДНІ, ЖОВТЕНЬ, 1967

і лиши вона в ясному ореолі,
і лиши вона дає йому пісні...
Печальний погляд,

думи навісні,
і туга ятрить аж до болю.
Будинки,

вулиці зникають у імлі,
і спрагла віра губиться у мряці...
У рідний край вертають журавлі...
Будинки,

вулиці зникають у імлі,
строката стрічка тане декорацій.
А він іде блукати, мов мара,
позв дні смутні, заквітчані словами...
Безмежно рідне щось у серці умира.
...Чужа земля холоне під ногами.

ПОМЕР ДІДУСЬ...

Помер дідусь... не стало дідуся...
лежить, як свічка, жовтий на ослоні.
Помер дідусь... не стало дідуся...
на грудях склав мозолисті долоні.

Куриться ладан, схлипують баби,
віск із свічок все крапле на долівку.
Дід на землі і день і ніч робив —
дід у землі знайшов собі домівку.

Як тихо жив, так тихо і пішов —
без орденів, без музики, без квітів.
Не думаю, щоб щастя він знайшов
на цій землі, на білому цім світі.

..Несли ми мовчки дідову труну,
ми глей ногами, ідучи, місили,
вив вітер в тернах пісню жалібну.
і моторошно баби голосили...

Помер дідусь... не стало дідуся...

АЙВАЗОВСЬКИЙ

Плеще море в зелений спокій,
ніч замріяна — сива ніч.
Рвійні руки — надхнення муки —
і неспокій блакитних віч.
Хвилі,

хвилі
і хвилі пінні
б'ються в скелі,
реве прибій.
Плюснув моря — і на картині

море розпачу,
море мрій.
За вітрилами смерть шугає,
за вітрилами чайок крик,
і бурун на бурун лягає,
то рогоче, а то ридає, —
на картині прибій застиг...
Море чорне — червоне море,
море синє — як небокрай,
море-щаств і море-горе,
море-пекло і море-рай.
Потім знову зелений спокій,
пінні бризки розбитих хвиль,
мудрі руки —
надхнення муки,
радість творчості —
моря сіль.

• * •

Світлій пам'яті незабутнього
Григорія Гурійовича Версьовки

В моого народу серце — пісня,
одеїчне, як земля, воно,
міцне й дзвінке, неначе криця.
В моого народу серце — пісня,
хмільне й цілюще, як вино.
Воно то полум'ям горіло,
багряним вогнищем образ,
то ранами воно ятріло —
і серце піснею боліло,
гукуючи до волі нас.
Гуло, як вітер над степами,
гуло на лихо ворогам!..
І міліонними устами
понад руїнами-містами
співало реквієм синам.
О пісне рідного народу,
наш гнів, утіха і печаль!
Від роду з нами і до роду,
о пісне рідного народу,
Вкраїни вічної скрижал!

Тобі лунати над світами,
понад віками у майбуть.
І нам передану дідами
нащадки, вимріяні нами,
нащадкам пісню відадуть!

• * •

Ти відчував, як пахне кров?
Яка вона на смак солона,
яка гаряча, мов любов?
Ти відчував, як пахне кров,
яка вона, як схід, червона?
Чи бачив ти у вічі смерть?
О, як бояться її люди,
коли життя жеєріє ледь!..

Чи бачив ти у вічі смерть
без марнослівної полууди?

А чи доводилось тобі
коли з зневірою стрічатись,
рідхати за втраченим в журбі?
А чи доводилось тобі
з кимсь близько-рідним розлучатись?

А чи доводилось кохать
і плакать, плакать від кохання,
у губи мрію цілувати?
Тобі доводилось кохать,
як перший раз, як раз останній?

А чи доводилось коли
свій рідний край в руїнах бачить,
братів, що з шибениць стягли,
а чи доводилось коли
катам своїм за те віддячити?

ЧОРНОБРИВЦІ

Чорнобривеці мої чорнобривеці,
Кейти милого рідного краю!
Де б не бачив я вас на чужині,
То ѹ Вкраїну відразу згадаю.

Мов бальзам до незгойної рани,
До грудей притулю своїх палко,
Чорнобривеці — вкраїнці кохані!
Вас, по світу розсіяних, жалко.

Я люблю вашу терпкість духмяну,
Я п'янію від пахощів хмільних,
В вас люблю Україну кохану,
Краю вільного простори вільні.

Я у Відні вас бачив на клумбі —
Поміж пишних троянд ви зростали.
Водночас гордовиті і скромні,
За Вкраїною тужно зідхали.

Зустрічав я вас, любі, у Празі
На могилі поета Олеся.
Ви цвіли на його саркофазі,
бо довіку цвісти присяглися.

Я вас бачив у Мюнхені й Кельні,
В Будапешті, Варшаві, Берліні.
Але там ви, неначе в пустелі,
Сумували по рідній Вкраїні.

(Із збірки "Промені")

КОРЕКТОРСЬКА ПОМИЛКА

У "Нових Днях", ч. 212 (вересень 1967 р.) на стор. 3, 2-га шпальта 4-ий рядок згори написано:

З тих, що прийшли в хор із студії, треба згадати:
У ньому недоглядено пропуску слова **не** після слова **хор**, себто цей рядок мав би виглядати так:

З тих, що прийшли в хор не із студії, треба згадати:
Просимо читачів вибачити і зробити відповідну поправку.

Ред.

Мовна політика більшовиків за урядування Микити Хрущова

У цій моїй статті мова буде про той етап чи зигзаг більшовицької мовної політики, коли керівно особою в СРСР був М. Хрущов. Почався цей етап після смерті Сталіна, але виразніше визначився після ХХ з'їзду ВКП в 1956 р., коли, між іншим, уперше видано останнього листа В. Леніна про національно-мовну політику більшовиків (його надруковано в московському журналі "Коммунист", ч. 9 за 1956 р.), а остаточно був "оформлений" у новій програмі КПРС, затвердженій на ХХII з'їзді в 1961 р.

Проте практичне здійснення положень програми теж не зразу усталилось, у ньому були різні хитання, смиканина. Перший поштовх до цього здійснення дав сам М. Хрущов у своїй доповіді на ХХII з'їзді партії, висунувши тезу про російську мову як "другу рідину" для всіх народів СРСР.

Цю наставу, очевидчаки, дано їй утвореній тоді при Академії наук СРСР Науковій раді для вивчення закономірностей розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй, як це знати з передової (редакційної) статті в ч. 1 журналу "Вопросы языкоznания" (за 1962 р.) У цій передовій рубонули, як кажуть росіяни, "с плеча" (з усього розмаху). Передусім поставлено "законне" (*sic!* — В. Ч.) питання: яка дальша доля цих мов, чи однакова перспектива їхнього розвитку?" І відповідь: "Сфера їхнього функціонування далеко неоднакова" (стор. 5). Право на збереження застежено "насамперед для російської мови", а відтак і для решти мов 15-ох союзних республік (але в перелікові не згадано ні української, ні білоруської, а згадано грузинську, вірменську й деякі інші). Останнє, відзначене в дужках, могло б бути натяком на те, які "близькоспоріднені" мови могли бути призначені на "злиття" з російською. А про мови Російської федерації (мордовська, мови народів Північного Кавказу тощо) прямо сказано, що їх уже їй тепер фактично вилучено з суспільно-політичного життя, замість них уже вживають російської. Взагалі ж сказано, що "для більшості народностей нашої країни (тобто всього Радянського Союзу — В. Ч.) другою рідною мовою стала російська" (стор. 5). Щодо питання про "другу рідину мову", то в цій передовій подано такі недвозначні міркування: "Багато хто схильний сприймати термін "друга рідна мова" тільки як образний вислів, гіперболу, і ці люди не думають про ті складні процеси в самому житті, що породили це явище. Вага російської мови для народів Радянського Союзу не обмежується ролею міжнаціональної мови. Всередині багатьох радянських націй російська мова обслуговує певні (до речі буде сказати, найважливіші) сфери діяльності суспільства".¹ (Далі наведемо цитату з доповіді М. Хрущова на ХХII з'їзді КПРС). У цій передовій подано й анкету на 11 питань, що її розіслано по

всьому Радянському Союзі, а серед запитань є такі, як от: "Чи всі однаково володіють у вашій республіці російською мовою? (З питання первого). "Які перспективи і можливості об'єднання близькоспоріднених мов?" (Питання десяте). "Якими способами створюється терміногія в літературній національній мові вашої республіки?"

Ясно, що все це (зміст передової ч. I журналу "Вопросы языкоznания") було в дусі доповіді М. Хрущова.

Цей зигзаг хрущовської мовної політики відбився також у постановах Всесоюзної конференції, присвяченої закономірностям розвитку літературних мов народів СРСР в радянську епоху, що відбулася, здається, в Алма-Аті (Казахстан), бо її постанову видала Академія наук Казахської РСР під назвою "Русский язык и советское общество. Проспект". Алма-Ата, 1962 р.

Але пізніше, очевидчаки, хтось, "таємничий", тюкнув, і в ч. 4 цього журналу за той же таки 1962 р. з'явилася передова стаття з іншими думками, в ній уже немає й згадки про "другу рідину мову", а крім того, — і це особливо показове — до неї додано знаменну "самокритичну" примітку про те, що в передовій ч. 1 цього журналу були висловлені "поспішні тенденції рекомендувального характеру щодо функції російської мови в культурному та суспільно-політичному житті окремих народів Радянського Союзу".² Ще далі відійшли від хрущовської інтерпретації нової програми з національно-мовного питання на конференції в справі вивчення закономірностей розвитку мов народів СРСР, що відбулася 20-24 листопада 1962 р. в Москві. Основну доповідь на тему "про завдання розробки питань писемності і розвитку літературних мов народів СРСР" виголосив на цій конференції найвидатніший сучасний російський мовознавець В. Віноградов. І на підставі цієї доповіді вже ціла бригада авторів (це теж симптоматично явище! — В. Ч.) — сам В. Віноградов, Ю. Дащерієв, Б. Серебренников, П. Скорик, Н. Баскал — написали передову до ч. 3 журналу "Вопросы языкоznания" (за 1963 р.), і з неї можна довідатись про те, що го-

* Ця стаття — одна із тих, з яких складався збірник моїх статей, укладений на замовлення в-ва "Пролог", але який не вийшов через цензурні перешкоди. Методологічно ця стаття мала передувати статті "Боротьба з русифікацією української мови", що була надрукована у кн. I журналу "Визвольний шлях" (за цей рік), бо "логічніше" спочатку розглядати зовнішні мовні відносини, а потім — внутрішній стан мови. Це й повинні мати на увазі ті, хто, може, скоче скористуватися матеріалом цих двох статей. В. Ч.

¹ "Вопросы языкоznания", ч. I за 1962 р., стор. 6.

² "Вопросы языкоznания", ч. 4 за 1962 р., стор. 7.

ворено на цій важливій для даного етапу конференції. Про російську мову в цій передовій сказано вже так: "Російська мова для народів СРСР має особливо важливе значення як засіб зближення та єднання цих народів, їхньої спільної праці в будівництві комунізму, як одне із джерел збагачення й розвитку інших національних мов Радянського Союзу. Але далі ще так: "Разом з тим російська мова не є обов'язковою державною мовою СРСР". (Далі покликаються на висловлювання В. Леніна про примусового накидання російської мови іншим народам). "Тим то не може бути й мови про суперництво російської мови з іншими мовами народів СРСР, про витіснення нею останніх".³ Крім того, зазначено, що "питання про розширення чи звуження (sic! — В. Ч.) тих чи тих суспільних функцій писемних (літературних) мов цілком належить до компетенції самих народів. Самі народи вирішують ці питання, зважаючи на специфічні умови розвитку кожного народу, його життєвої інтересі".⁴

Звичайно, нам відомо, що значать у більшовицьких умовах вислови типу "самі народи вирішують", це може бути тільки цинічне личкування наказів тієї ж таки Москви, як це було, наприклад, із прийняттям у союзних республіках шкільного закону 1959 р., але зіставлення передових статей журналу "Вопросы языкоznания" показує, що й сама Наукова рада не знала, на яку ступити.

Проте московська конференція таки була важливим поштовхом для позитивної роботи в царині підвищення мовної культури в національних республіках. У мене немає перевіреної певності, але, здається, вже після цієї конференції, у 1963 вже році, відбулася аналогічна конференція у м. Фрунзе (Киргизія), з іншими вже, як рівняти до попередньої конференції в Алма-Аті, наставами. І вже, без сумніву, прямим відгуком московської конференції була київська конференція (чи нарада, як її інакше називують), що відбулася 11-15 лютого 1963 р.

Офіційно київська конференція була присвячена проблемам підвищення мовної культури в Україні, отже, не тільки української, а й російської, і на ній виголошено доповіді й про російську мову. Але проблеми українського культурного мовожитку таки переважали, про неї виголошено до 30 доповідей. А крім того, важливим було ще й те, що при цій нагоді заторкнуто й низку проблем щодо розширення сфер застосування української літературної мови.

Увесь цей позитивний, кінець-кінцем, для національних мов "рух" обіперто на тому місці в новій програмі КПРС, де сказано, що "стирання національних відмінностей, особливо мовних відмінностей, — значно триваліший процес, ніж стирання класових граней". І наставна доповідь І. Білодіда на отій київській конференції мала заголовок "Питання культури мови в світлі рішень ХХІІ з'їзду КПРС і нової програми Комуністичної партії". А за теоретичну базу

для цих нових заходів, здійсюваних і по інших національних республіках СРСР (на конференції були й заступники деяких із цих республік), взято давні статті В. Леніна про національне питання і їх противоставлено тепер статтям з національного питання Сталіна, як і іншим неподобствам часів "культу особи" цього тирана.

Ось як писав І. Білодід у своїй статті з трохи чудніватим заголовком "Мова і час", що була надрукована в "Радянській Україні" (ч. 68 з 21 березня 1963 р.): "Це марксистсько-ленинське положення про розвиток національних мов, які будуть існувати довгий час і після перемоги комунізму в усесвітньому маштабі (бо стирання національних відмінностей, особливо мовних відмінностей, — значно триваліший процес, ніж стирання класових граней), сама наша дійсність, розквіт мов соціалістичних націй спростовують антинаукове твердження Сталіна про "злиття мов" при соціалізмі, про так звані "зональні мови" і т. д.".

Хоч Сталін наприкінці свого життя відмовився від "теорії злиття", а натомість висунув теорію боботьби мов (у моєму розумінні — на догоду росіянам), але його почали бити тепер за "теорію злиття", бо так, мабуть, треба для мовної політики партії на цьому етапі. Звичайно, не нам захищати тут Сталіна, хай його, сякого-такого, б'уть, для нас важливо, що тепер, уперше від початку 30-их років відкинуто ту безглазду теорію злиття, що нею так довго виправдували русифікацію нашої мови, а також мов інших поневолених народів СРСР.

Слід тут зазначити, що заходи щодо підвищення мовної культури поневолених народів СРСР там якось поєднали із заходами росіян щодо підвищення російської мовної культури і в самій Росії, і в національних республіках, як про це свідчать численні статті в російських газетах та журналах на такі теми, а також збірники АН СРСР "Вопросы культуры речи" (напр, вип. 3, 1961 р.). Проте це, очевидячки, тільки випадкова збіжність, бо росіяни почали цю роботу значно раніше.

Але не можна не відзначити й того, що й на Україні започатковано цю помітну зміну в мовній політиці більшовиків не так, як це звичайно робиться в цій тоталітарній державі, — не постановою ЦК партії, не ухвалою уряду, а конференцією наукових установ — Київського університету та Інституту мовознавства Академії наук УРСР. Отже, це нібито не зовсім державні заходи, а через те й не зовсім обов'язкові для громадян. Правда, ми знаємо також, що в цій тоталітарній державі й наукові установи та школи не можуть нічого робити без доручення влади, проте такий незвичайний для більшовицької дійсності початок цієї роботи таки насторожував, підказував певну обережність у здійсненні цих заходів. Можна бо було думати, що вищі політичні чинники республіки ще залишили за собою "право" в разі чого скласти "провину" на "українізаторів" і потім покарати їх, як це там звичайно робиться (напр., після ліквідації українізації в РРСФР 1933 р.). І трохи чи

³ "Вопросы языкоznания", ч. 3 за 1963 р., стор. 7.

⁴ "Вопросы языкоznания", ч. 3 за 1963 р., стор. 9.

не так — насторожено й обережно — і поставились до цього активніші учасники цієї роботи, як про це свідчать їхні дуже обережні виступи. Про це передусім красномовно свідчить факт, що в пресі УРСР майже не було фактичної інформації про оту київську конференцію. Про неї більше ми могли довідатись із додатку до видаваної в Варшаві газети "Наше слово" — з місячника "Наша культура", особливо з допису до неї київського педагога Д. Порхуна.⁵ У Києві ж було згадано про неї тільки в хронікальних повідомленнях (напр., у журналі "Українська мова й література в школі"). Тільки через два роки після цієї конференції Петро Фаєрман у рецензії на збірник доповідей цієї конференції "Про культуру мови" написав: "Згадаймо, з якою пильною увагою широка громадськість стежила за цією радою мовознавців і літераторів. Актовий зал столичного університету не міг вмістити всіх бажаючих".⁶ Але й це скажено

⁵ З огляду на вищесказане вважаю потрібним цей допис тут передрукувати. "Доля рідної мови". На республіканській конференції з питань культури української мови, яка відбулася 11—15 лютого пр. (поточного року — В. Ч.) в Києві зачитано 27 доповідей. Після кожних 2—3 доповідей проходило їх обговорення. Особливо велике зацікавлення виявили присутні до питань загального стану української мови. Ці питання присутні піднімали під час обговорення доповідей. Вони ставили питання про необхідність поширення української мови в усіх сферах державного й громадського життя. Були названі факти, які вказують на те, що ще досі не відправлено обмеження у застосуванні української мови, які за часів культу особи ввели різні прихильники мовного нігілізму. Вони обмежували тоді і не допускали українську мову в сферу технічних наук, позбавляючи її наукового характеру, а тих, що обстоювали всеобщий розвиток української культури й мови, обвинувачували в буржуазному націоналізмі та часто карали. Під час культу особи, в 30—40 роках ці антиленінці закрили школи з українською мовою навчання, що існували в різних республіках Союзу, хоч ці школи були відкриті для українського населення поза Україною за вказівками В. І. Леніна і постановою партії. Одностайно на конференції засуджено і абсурдну теорію про двомовність нації. Усі погодились на тому, що в кожного народу є тільки одна рідна мова, в українського народу — українська. Адже в програмі КПРС зазначено, що "російська мова стала спільною мовою міжнаціонального еднання, співробітництва всіх народів СРСР", а не рідною мовою інших народів. Гаряче і схвалювально віднеслися присутні до пропозиції порушити клопотання перед ЦК КПУ і урядом України в справі того, щоб:

1. У всіх вищих і середніх школах, ремісничих училищах та курсах вести навчання українською мовою. Підручники для всіх навчальних закладів видавати українською мовою. У всіх дошкільних установах (незалежно, на чиї кошти вони утримуються), де є діти українського населення, виховання вести українською мовою.

2. У всіх установах і підприємствах, на залізниці та інших видах транспорту, в торгівлі всі справи вести українською мовою.

3. Академія наук, інститути, видавництва писали і видавали наукові твори здебільшого українською мовою.

4. Кіностудії творили художні й наукові кінофільми

зано між іншим, так, що не всякий читач міг на це звернути увагу.

З огляду на таку "обережність" і ота стаття І. Білодіда "Мова й час" була скupo-інформативна, офіційно-“суха”. Те саме (тобто обережність) можна добачити й у статті М. Рильського "Словник і питання культури мови", що теж була надрукована в "Радянській Україні". У тій статті Рильський фактично боронить той "зелений" російсько-український слівник 1948 р., що його українська громадськість так одностайно засудила, а в розгляді українських слівників попереднього періоду він побоявся навіть згадати академічний російсько-український слівник 1924—1933 рр. Почавши розгляд слівників ще з кінця XIX в. (слівник Уманця й спілки 1893 р.), розглянувши Грінченків слівник, він потім зробив ось такий "стрибок": "Я не буду говорити про українсько-російські та російсько-українські словники, які з'явилися на

тільки українською мовою, а фільми виробництв інших республік перекладалися на українську мову.

Запропоновано також було, щоб у республіках Радянського Союзу, де живе українське населення, відкрити загальноосвітні школи з українською мовою навчання (так, як це здійснено на Україні для російського та інших народів). Присутні активно підтримали пропозицію — створити при Інституті мовознавства Комітет сприяння розвитку (розвитковій — В. Ч.) культури української мови та її поширення у всіх сферах державного й громадського життя.

На 5-ий день конференції академік І. К. Білодід оголосив план роботи Інституту мовознавства на 1963 рік. Планом роботи передбачено: а) видання серії популярних брошур і наукових розробок з питань культури мови, видання словників українсько-російських і російсько-українських; б) проведення лекцій на мовні теми; в) удосконалення навчальних планів і програм вищих навчальних закладів; г) зауваження широких кіл громадянства до виконання важливих завдань культури мови; д) рекомендувати всім педагогічним інститутам республік скликати обласні наради з питань культури мови.

У плані роботи проведеної конференцію названо першою з тим, щоб далі скликати наступні. Для майбутніх конференцій слід побажати, щоб доповіді були надруковані заздалегідь і передані учасникам майбутніх конференцій перед нарадою. При деяких недоліках організації і проведення конференції, які виявилися у процесі роботи (перевантаженість доповідями, відсутність друкованіх доповідей, позбавлення можливостей висловитись для всіх бажаючих), слід вважати, що ця перша конференція матиме велике значення в справі розвитку української мови та її поширення у всіх сферах державного і громадського життя на Україні, відповідно до ленінської національної політики, яка втілена в програмі КПРС. Особливо радує той факт, що українською мовою, її культурою цікавиться молодь — спеціалісти різних галузей науки. Тож вони так активно обстоювали справу розвитку й поширення рідної мови. Роботи конференції слід вивчати не лише за доповідями, а й за змістом виступів у процесі обговорення. Стенограму всіх виступів слід опублікувати в пресі для всенародного обговорення". ("Наша культура", ч. 3 (59), березень 1963 р. Стор. 5—6. Варшава.)

⁶ "Літературна Україна", ч. 77 з 24 вересня 1965 р.

Україні після 1917 р. — і за ефемерних націоналістичних “влад” (лапки Рильського — В. Ч.), і в перші роки Радянської влади (велика літера Рильського — В. Ч.), коли в словниковій роботі брали участь і справжнісінські націоналісти, і просто “усердные не по разуму” “ревнителі” української мови”.⁷

Оце й усе, що він зміг сказати про кипучу діяльність українських слівникарів 1917—1920 років⁸ та про слівникову й термінологічну роботу наступного десятиріччя, коли був створений отою видатний на свій час академічний слівник за редакцією таких знавців української мови, як А. Кримський, С. Єфремов, М. Грінченко й інші. А цього слівника він, кажу, навіть не згадав!

Не про що, як про ту ж таки “обережність” свідчить і бригадне написання статті “Дбати про культуру мови”: цю невеличку статтю підписало аж четверо авторів — А. Коваль, В. Коптілов, В. Русанівський та З. Франко.⁹

Є. Шабліовський, що його свого часу більшовики звинувачували в шпигунстві на користь Польщі, в десятиріковій статті “Національне й інтернаціональне в літературі” аж дев’ять сторінок присвятив питанню про злиття націй у комуністичному суспільстві і тільки наприкінці згадав про те, що “Сталін та його однодумці нехтували інтересами народів Радянського Союзу, перекручували ленінські настанови (настави! — В. Ч.) в національному питанні”. Та й це останнє він подав під “соусом” того, що, мовляв, “культ особи Сталіна”... “здав величезної шкоди... глибоко плодотворному (? — В. Ч.) процесу (процесові! — В. Ч.) духовного єднання і взаємного збагачення культур народів СРСР”.¹⁰

А стаття О. Ільченка “Всяк сущий в ній язик”, що була надрукована в “Радянській Україні”, ч. 115, 116, 117, за 1963 р., справляє враження виступу переляканої людини, — так він завзято б’є поклони перед “найріднішим братом”, як він, здається, вперше в історії підлабузництва називає росіян. Навіть Б. Антоненко-Давидович, цей чи не єдиний з тамешніх авторів, що пише з почуттям національної людської гідності, не міг не згадати в статті “Краса рідної мови” про те, що “учень, безперечно, вивчить і знатиме досконало мову братнього російського народу, бо то мова Леніна, мова багатою російської літератури, мова зв’язку між народами Радянського Союзу”.¹¹

Виходить, що без мови “старшого брата” людині ніяк не можна на світі жити!

І це тоді, коли в новій програмі Комуністичної партії написано, що в СРСР забезпечено “повну свободу для кожного громадянина... розмовляти, виховувати й навчати своїх дітей будь-якою мовою”, коли на отій московській конференції з кінця 1962 р. принародно сказано, що російська мова не є обов’язковою державною мовою в СРСР, а на київській конференції, як про це свідчить дописувач Порхун, “одностайно... засуджено абсурдну теорію про двомовність нації”... Чому ж тоді всі без винятку автори

мусять нагадувати про обов’язкове вивчення російської мови?

Очевидно, ї на цьому, здогадно новому етапі мовної політики більшовиків політична атмосфера була ще така, що автори мусили на всякий випадок “перестраховуватися”. У зв’язку з цим я хотів би як найрішучіше висловитися проти думки деяких наших публіцистів, що, мовляв, цю “українізацію” розпочала наша інтелігенція з власної ініціативи. “Найоптимістичніше” в цьому розумінні висловився В. Голубничий, який у своїй доповіді в УВАН 6 квітня 1963 р. сказав наставі таке: “Українізація нині не є державною політикою згори, а спонтанним сильним на тиском знизу; вона не є дозволеною, але її поки що ніхто не відважується заборонити, хоча російські елементи на Україні чинять їй запеклий опір і саботують її поступ з усіх сил”.¹²

Ні, це був виразний дозвіл влади, як про це свідчить і зв’язок київської конференції з московською, і наявність аналогічного “руху” в інших “радянських” республіках, зокрема в Білорусії. А ті з “радянських” та партійних діячів, кому, за характером праці, не доводиться безпосередньо мати справу з цим “рухом”, можуть просто його ігнорувати. Про це виразно свідчать наші туристи, що відвідали Україну цими вже роками, що не чули української мови навіть у київських установах. “Красномовний і болячий допис на цю тему надійшов до нас із Буковини вже 1965 р. — “Хто відповість?”, що був надрукований у газеті “Свобода”, ч. 197, з 22 жовтня 1965 р. Дописувач сконстантував, що в Чернівцях державний апарат уживає тільки російської мови, дарма, що секретар Обкому має українське прізвище — Григоренко. Багато говорить нам закінчення допису: “Ви, пане Григоренко, лише служняний виконавець директив Комуністичної партії та уряду. Ви не можете мені відповісти. Ale хто відповість?”

Отже, це такий “дозвіл”, що його можна розуміти й навпаки — як рекомендацію не вживати української мови. І цей сенс висловлено в сатиричному вірші під промовистим заголовком “Забувайте українську мову! (Кредо запеклого інтернаціоналіста)”. А в цьому вірші є ось такі слова:

Забувайте українську мову,
Забувайте власну мову, люди!
Хай це буде в нас не примусово,
А нехай це добровільно буде.
“Українська мова? Ми не протів,
Только нам уже сюю не нужно!”¹³

⁷ “Радянська Україна”, ч. 79, з 3 квітня 1963 р.

⁸ Див. про це в моїй книжці “Українська література на мово, її виникнення й розвиток”, т. II, вип. I. Нью-Йорк, 1962 р.

⁹ “Радянська Україна”, ч. 138, з 13 червня 1963 р.

¹⁰ “Українська мова й література в школі”, ч. 1 за березень 1963 р. Стор. 16.

¹¹ “Українська мова й література в школі”, ч. 2 за 1963 р.

¹² За дописом в “Українських вістях”, ч. 26, з 30 червня 1963 р.

¹³ “Лис Микита”, вересень 1965 р.

Правда, це "сатиричне перебільшення", а насправді в усіх отих заходах щодо "реабілітації" української мови було щось нове супроти попереднього упослідження української мови. Тільки ж не треба забувати, що ця "реабілітація" мала на меті відновлення права української мови бути вживаною тільки нарівні з російською, що це означало "нову теорію двомовності" (І. Білодід) як офіційну наставу для практичного мовозжитку. Про це виразно сказано і в отій передовій журналі "Вопросы языкоznания", ч. 3 за 1963 р., і в доповідях, виголошених на київській конференції, опублікованих пізніше в збірнику "Про культуру мови" (Київ, 1964 р.) та в збірнику "Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення", запланованого ще під час конференції, а виданого через два роки — 1965 р. (Київ, "Наукова думка").

Передова журналу "Вопросы языкоznания", ч. 3 за 1963 р. заповідала, що "вивчення типів двомовності в СРСР, особливо двомовности, де за другу мову (не сказано — "рідну!" — В. Ч.)¹⁴ править російська мова — мова міжнаціонального взаємлення народів Радянського Союзу, — мусить бути приділена особлива увага" (стор. 12). У цій же передовій цю тезу зформульовано так: "Двомовність, як це випливає і з самого терміну, передбачає знання і рідної, і другої, найчастіше — російської мови. Це життєво необхідне для народів такої багатонаціональної держави, якою є Радянський Союз".¹⁵

На цій тезі Л. Коробчанська побудувала свою статтю в зб. "Про культуру мови" — "Культура руської речі на Україні", а І. Білодід — свою майже програмову для України статтю в збірнику "Закономірності розвитку українського усного мовлення" — "Роль усної літературної мови в мовній практиці соціалістичного суспільства". Це ж він і "удосконалив" її, що тезу, назвавши її "новими шляхами розвитку явища двомовності". На його думку, ці "нові шляхи" зводяться до "різноправного розвитку обох мов, рівноправного їх уживання і вмілого володіння ними, вільного переходу від однієї мови до іншої в процесі мовного спілкування (взаємлення — В. Ч.), в процесі широкої мовної практики".¹⁶

Соціологічно й лінгвістично це абсурдна теза, бо всяка двомовність — це ненормальне явище¹⁷, що може бути виправдане тільки в малих маштабах якось одного міста чи місцевості на стику більших мовних масивів (напр., у Тріесті, у Гданську) або життя емігрантів у чужому середовищі, — але як можна робити двомовним великий 40-мільйоновий нарід! Двомовними в певному розумінні можуть бути перекладачі, письменники (але творчо вони можуть писати тільки однією мовою, негативний приклад на це — російська творчість Т. Шевченка)¹⁸ чи адміністративний урядовий персонал, що мусить мати зносини з усесоюзними (в даному разі) інстанціями, — а навіщо ця двомовність усій масі народу?¹⁹ Взагалі ж двомовність народу в його країні — це ознака його національного поневолення. А крім того, двомовність — це переходовий етап до зникнення однієї з тих

мов, що конкурують. А хто знає "радянські" мовні відносини, тому ясно, що така сумна доля призначена для національних мов поневолених народів.

А русифікатори на Україні ще й поспішають із наближенням такого кінця! От І. Їжакевич уже написала про "активне володіння більшої частини українського населення російською мовою, причому не лише східних та центральних областей, а й західніх, тобто тих, що порівняно недавно ввійшли до складу Радянської держави".²⁰ Виходить, що за 20 років "визволення" чи "воз'єднання" (уз'єднання) тієї частини українського народу, що так завзято боролась у Польщі за свою мову, більшовицьке насильство наборило вже такої великої шкоди. І це насильство називають офіційно "закономірностями розвитку", а І. Білодід ще й пастановає, що нібито "в соціалістичному суспільстві немає мов державних і недержавних, немає мов пригноблюючих і пригноблених"!^{20a} Тож зрозуміло, яка еквілібрістика і в особистій поведінці, і в теоретичних міркуваннях потрібна була на цьому нібито новому етапі для того, щоб щось робити в царині української мовної культури.

Програму цієї еквілібрістики (або, як він пише, "основних закономірностей") подав І. Білодід в отій своїй "програмовій" статті. Ось вони:

"— Поширення соціально-мовної бази вживання усної, зокрема розмовної, літературної української мови і збільшення її значення як засобу масової та індивідуальної комунікації;

— піднесення культури усного публічного вислову, культури мови, взаємодія розмовної літературної мови з просторіччям (з простомовою — В. Ч.) при переважаючому вlivі першої;

— боротьба за чистоту української мови;

¹⁴ Але визначення російської як другої рідної мови" не вийшло цими роками з ужитку. Напр., у передовій статті збірника "Мовознавство", т. XVIII, підписаного до друку 13. XII. 1963 р., сказано: "Російська мова стала по суті другою рідною мовою для населення України, як і всіх інших національних республік Радянського Союзу" (стор. 4).

¹⁵ "Вопросы языкоznания", ч. 3 за 1963 р. Стор. 13.

¹⁶ "Закономірності розвитку..." стор. 48.

¹⁷ Не можна плутати такої двомовності із знанням чужих мов як допоміжних в освіті й інформації.

¹⁸ Теоретично я з'ясував це в своїй статті "Межі й можливості мовостилю" (зб. "Дещо про мову", Нью-Йорк, 1959 р.).

¹⁹ Абсурдність цієї вимоги, либось, усвідомили вже й керівні чинники в СРСР, бо вже в статті "Розвиток і взаємозбагачення мов народів СРСР", що її написали троє "націоналів" — Ю. Дешерієв, М. Каммарі й М. Мелікян, і що була надрукована в московському "Комуніст"-і, ч. 9 за 1965 р. вже після того, як оця моя стаття була написана, про російську мову як "другу рідну" сказано так: "Тепер вона стала другою рідною мовою для інтелігенції (підкреслення моє — В. Ч.) всіх радянських народів". Ця "бригадна" стаття була передрукована в журналі "Українська мова як література в школі", ч. 12 за 1965 р., звідки я й узяв оцю цитату.

²⁰ "Закономірності розвитку..." стор. 218.

— поширення української літературної мови, в тому числі й усного її різновиду, на всій етнічно-мовній території у зв'язку з воз'єднанням (з уз'єднанням — В. Ч.) українських земель в єдиній Радянській державі (як ті на ймення? — В. Ч.);

— поступове стирання діялектичних відмінностей в усно-розмовній мові під впливом літературної норми;

— новий характер взаємозв'язків української мови з іншими мовами соціалістичних націй, насамперед російською мовою, і в зв'язку з цим — нові шляхи розвитку явища двомовності;

— зміщення бази соціально-групових діялектів у зв'язку з формуванням певних індустріальних і загальнокультурних ("міських") професій, виробничих категорій працівників на селі (у зв'язку з цим — проблема сільського й міського просторіччя та ін.).²¹

У дальньому викладі Білодід ширше пояснює ці свої положення, але розглядає їх так, що в нас не може скластися уявлення про дійсний стан речей і конкретні завдання для практичної роботи, а дещо й взагалі замовчує. Напр., говорячи про поширення соціальної бази українського мовлення, про те, що "усно-розмовний різновид української літературної мови став всеосяжним засобом суспільної, виробничої та побутової комунікації в усіх сферах нашого життя", він зовсім не згадав того, чому в містах не говорять по-українському, не згадав і не засудив того, що, мабуть, випадково прохопилось було в процесі обговорення цих проблем у статті О. Ільченка "Всяк сущий в ній язык", що "артисти, педагоги, політпрацівники, академіки" говорять по-українському "лише на лекціях, під час вистав, на офіційних засіданнях, а в час перерви, на репетиціях, у дома й на вулиці розмовляють зіпсованою (sic! — В. Ч.) російською мовою".²² Згадуючи факт "уз'єднання" українських земель в одній державі, він ані натякнув на те, що поза Українською республікою залишились цілі масиви українських етнічно-мовних територій (Кубань тощо). І це в той час, коли в "радянських" органах преси вже з'явилися були певні голоси звідти. Напр., у ч. I "Вітчизни" за 1963 р. надруковано допис про те, що в деяких станицях на Кубані почали створювати українські книгоzбірні, а на початку допису читаемо таке: "На січневому пленумі ЦК КПРС в 1961 р. М. С. Хрущов, звертаючись до першого секретаря "Крайкому" партії тов. Воробйова сказав, що чимало сьогоднішніх кубанців є нащадки запорозьких козаків". Але Білодід побоявся говорити про це! Згадуючи про поширення освіти, він зовсім не сказав про те, якою мовою навчають у школах України, скільки шкіл з українською мовою, а скільки з російською, не згадав про те, що, напр., харківський університет видавав підручники тільки російською мовою,, що видавництва Харкова, Дніпропетровського, Донецького, Сімферополя й Одеси видавали переважно рісійські книжки. Ніде ні слова критики на адресу цих видавництв!

З огляду на брак конкретності в розгляді цих животрепетних і болючих для українського народу

проблем твердження I. Білодіда про широке застосування української мови звучать як голі декларації, — ось це місце з його статті: "Українська усна літературна мова звучить з трибуни сесій, з'їздів, пленумів, конференцій, зборів партійно-політичного й державного характеру, з кафедр університетів та інститутів, в науково дослідних установах, школах, в устах працівників промислового й сільськогосподарського виробництва, в закладах культури, літератури й мистецтва, в кіно, радіо, телебаченні, в повсякденному побуті, в сім'ї. Вона уроочисто звучить також на різних міжнародних форумах".²³

Адже так і хочеться запитати: з яких саме "кафедр"? в яких університетах? на яких міжнародних форумах? Коли на таку тему говорив свого часу М. Скрипник, то ми знали, що, наприклад, 99% аспірантів українізувались, а 1% "саботував українізацію".

Основні положення наставних статей та доповідей I. Білодіда відбито в різних статтях та доповідях інших українських мовознавців. Коли говорити про проблему розширення свідомо звужуваної перед тим суспільної й територіальної бази української літературної мови, то тут усі автори підкresлили офіційну формулу "поширення на всі сфери життя". Цю формулу подано ще в першому повідомленні про київську конференцію з лютого 1963 р. в хроніці журналу "Українська мова й література в школі", ч. 2 за 1963 р. Вона фігурувала в отому дописі Д. Порхуна до "Нашої культури". О. Мельничук у статті "В. І. Ленін і розвиток української мови" писав про "все ширше охоплення загальнонародною мовою різних сфер нашого життя", про "повсякденну практику використання літературної мови представниками (заступниками — В. Ч.) різних територіальних, соціальних і професійних груп населення".²⁴ Бригада авторів статті "Дбати про культуру мови" теж писала, що "українська мова ввійшла в різні сфери суспільного життя української соціалістичної нації і достойно (гідно! — В. Ч.) їх обслуговує", що "українська мова через пресу, радіо, театр, кіно, школу проникає в найвіддаленіші куточки нашої республіки і повсякденно впливає на загальнонародну як писемну, так і усну українську мову".²⁵

У згадуваній статті О. Мельничука заторкнуто й проблему "співіснування" української мови з російською. Мельничук писав, що "оволодіння російською мовою зовсім не означає якогось обмеження функцій української мови з будь-яких сфер її застосування" (стор. 7). (Це відгук того, що сказав В. Вінogradov на московській конференції). У нього ж уперше за багато років можна було прочитати про те, що "російська мова викладається в школах України на правах навчального предмету", а в усіх тих

²⁰⁴ "Закономірності розвитку..." стор. 46.

²¹ "Закономірності розвитку..." стор. 25.

²² "Радянська Україна", ч. 115 за 1963 р.

²³ "Закономірності розвитку..." стор. 53-54.

²⁴ "Українська мова й література в школі", ч. 2, 1963 р., стор. 5.

²⁵ "Радянська Україна", ч. 138, з 13 червня 1963 р.

школах, де “викладання ведеться російською мовою (в “частині” шкіл), а також польською й угорською, — “в усіх цих школах українська мова викладається як окремий навчальний предмет”. Трохи пізніше розкрила цей “секрет” з цифровими даними вже А. Бондар, міністр освіт УРСР, у “Радянській Україні” з 5 грудня 1964 р. Подаю уривок з цього звіту: “Народня освіта в УРСР, як і в інших республіках нашої країни (СРСР? — В. Ч.) буде викладатися на основі ленінської національної політики. Український народ, вперше в своїй історії, після великого Жовтня здобув і успішно здійснив право на освіту рідною мовою. Досить сказати, що в 1963/64 навчальному році з 29.918 загальноосвітніх шкіл республіки з українською мовою навчання було 24.485, або 81,8% до загальної кількості. Разом з тим на Україні працює понад 4,5 тисяч із російською мовою викладання, є школи з угорською, молдавською і польськими мовами навчання. Наявна сітка (мережа! — В. Ч.) шкіл дає можливість повністю забезпечити навчання дітей їхньою рідною мовою, повсюди здійснити загальну обов’язкову восьмирічну освіту... Учні шкіл республіки, за вибором батьків і особистими бажаннями вивчають українську мову в школах з російською мовою навчання. У школах з українською, угорською, молдавською і польською мовами викладання також вивчається російська мова. Потяг до вивчення російської мови пояснюється, насамперед, віковічною дружбою і спільністю історичного розвитку російського й українського та інших народів-братів. У наш час російська мова є могутнім засобом дальнього зближення не тільки українського й російського народів, а й усіх радянських соціалістичних націй. Вона сприяє взаємному збагаченню їх культури, національної формою і соціалістичною змістом. Характерно й те, що діти, батьки яких за родом своєї діяльності змушенні часто змінювати місце проживання і прибули на Україну з інших республік (військовослужбовці, геологи, будівельники та інші), у переважній більшості виявляють бажання вивчати українську мову і успішно його здійснюють. Ось чому в школах з російською мовою навчання у нас майже немає цілих класів, де б не вивчалась українська мова.

Навчальні пляни шкіл республіки забезпечують вивчення як української (чи угорської, молдавської, польської), так і російської мови та літератури. Так, наприклад, у навчальних плянах середніх шкіл з українською мовою навчання відводиться 2046 годин на українську мову й літературу і 1365 годин на російську мову й літературу”.

Підсумовуючи, можна все таки сказати, що, по-при всяких теоретичні й практичні крутійства владущих чинників наприкінці цього першого післясталінського десятиріччя українська мова здобула деякі суспільні й державні права, а українському народові дозволено її “любити”, ба й “хвалити”. І такі “похвали” українській мові стали тоді появлятись.

Справжній дитирамб українській мові “проспівав” М. Шумило в статті “Мегутня й чарівна”, де назвав її “мовою великої держави, великої культу-

ри”, говорив про її “світле майбутнє”, а в цьому зокрема покликався на думки М. Чернишевського, що передбачав її розвиток і невмирущість.^{25A}

Багато поетів понаписували вірші на оборону української мови. — М. Рильський, В. Сосюра, В. Симоненко, Г. Прокопенко й інші. Зокрема В. Сосюра, покликуючись на любов росіян до своєї мови й культури, звертався до українця:

Так будь же й ти, як син Росії,
Й своєї мови не забудь.²⁶

А Г. Прокопенко навіть попереджав:

Не довірайте, люди,
Тим вертунам манірним,
Що у модерні бруді
Гребують словом рідним.

Цікаво, що вірша Г. Прокопенка надруковано у виданні, де вірші не повинні бути, — в “Радянській освіті”, з 10 березня 1965 р.

Що ж являє собою цей етап чи зигзаг в історії більшовицької національно-мової політики? Який його історичний сенс?

Хоч це може показатися й парадоксальним, як на кінець “революційного” 50-річчя, але у висновках доводиться сконстантувати, що теоретично це хід назад, це повернення на позиції національно-мової політики більшовиків за т. зв. воєнного комунізму 1919—1922 років. Зіставлення основних моментів з тодішніх постанов та декретів “радянської” влади й партії з відповідними тезами хрущовської програми партії та висловлюваннями керівних діячів сучасного СРСР виразно цей “парадокс” підтверджує. Перший момент — скасування обов’язкової державної функції української літературної мови і запровадження натомість російсько-української двомовності. Під час воєнного комунізму цей момент зафіксовано у виступах тодішнього голови “раднаркому” Х. Раковського. Цей чужинець на засіданні київської ради робітничих депутатів 13 лютого 1919 р. сказав, що “декретування української мови як мови державної було б реакційним, нікому непотрібним заходом” чи, власне, “потрібним тій імпровізованій інтелігенції та бюрократії, що її витворила самостійна Україна”.²⁷

У декреті ВУЦВК з 21 лютого 1920 р. сказано тільки про “застосування української мови нарівні з великоруською”. (“Культурне будівництво в Українській РСР”. Київ, 1959 р., стор. 63).

У 1921 р. той же таки Х. Раковський писав у “Коммунист-і” про гасло “рівноправності російської й української мов, що було в програмі уряду”.²⁸

Другий момент для зіставлення — вільний вибір для кожного громадянина мови його культурного

^{25A} “Українська мова й література в школі”, ч. 7 за 1963 р.

²⁶ Подаю за статтею О. Савура “Запродана музза”. “Вільна Україна”, ч. 46 за 1965 р. Стор. 13.

²⁷ Подаю за П. Христюком — “Замітки й матеріали до історії української революції 1917—1920 рр.”, том IV, стор. 173.

²⁸ За кн. Е. Гирчака. “На два фронта в борьбе с национализмом”, стор. 19. Москва. 1930.

мовожитку (в навчанні тощо). Як відомо, більшовики з самого початку у всьому, в усіх заходах державного й суспільного характеру додержувались методів диктатури, примусовості і вийняток із цього робили тільки в ставленні до національних мов народів Російської імперії. Звичайно формально ця вільність вибору відносилась і до російської мови, але небезпечною була ця формула тільки для мов поневолених народів, російській же мові вона не загрожувала, бо російська мова — це рідна мова носіїв фактичної влади — росіян та зросійщених "націоналів". І вони її собі "вибрали". От у постанові пленуму ЦК КП(б)У з 6 лютого, затверджений і доповнений на пленумі 17 жовтня 1922 р. сказано: "Вживання тієї чи тієї мови є воля кожного, і держава не повинна ділити свої установи на такі, в яких вплив був би за російською мовою, і на такі, в яких вплив був би за українською мовою".²⁹ А ось про мову в школі: "Мова викладання в школах повинна вводитись згідно з організованим волевиявленням населення, враженим у вигляді постанови пленуму ради або з'їзду рад, що має бути узаконене осібним декретом. А думки викладацького персоналу при визначенні мови викладання не слід брати на увагу".³⁰

Те саме повторено і в "Кодексі законів про народну освіту в УРСР", затверженному 22 листопада 1922 р.

Це все, як бачимо, думки й висловлювання, наявні й у хрущовському законі про школу з 1959 р. та в хрущовській же програмі партії з 1961 р.

Але історія навіть у тоталітарних державах не повторюється. Згідно з моїм визначенням, викладеним у статті "Сучасні мовні відносини на Україні" ("Український самостійник", ч. 56 й 57 за 1962 р.) становище української мови в УРСР визначали й визначають три основні чинники: а) об'єктивно-суспільні умови, б) офіційна мовна політика партії й "радянської" влади та в) суб'єктивно-мовна поведінка громадян. Якже порівняти тепер ці три чинники, як вони були за воєнного комунізму, із співвідношенням сил на досліджуваному етапі, то можна легко побачити, що повного повторення того, що було до 1922 р., тепер не могло бути. Цілком повторено — як ми бачили — тільки другий чинник — офіційну мовну політику партії, теорію, а перший і другий чинники тепер далеко не такі, як були за воєнного комунізму. Щодо першого чинника, то треба передусім сказати, що велику вагу має факт приєднання до УРСР західноукраїнських земель, бо це збільшило, сказати б, етнічний потенціял українського народу. Якщо за воєнного комунізму це могло діяти з віддалі, його більшовики розглядати як можливість для його "визволення", тобто розширення комуністичної імперії, то тепер це могло і може безпосередньо втрутатися в національне життя українського народу, самою своєю наявністю нагадуючи про потребу українського культурного мовожитку. Сама українськість УРСР стала

звичніша, не така "дика", як здавалась вона більшості людності напочатку. За майже півстолітній період люди звикли до того, що може бути українська школа, український театр, українські масові видання, УРЕ, 10-томова дитяча енциклопедія, українські радиопередачі, що навіть є представництво цієї Республіки в ОН тощо. А в зв'язку з цим є якась загальнозвізнана традиція українського культурного мовожитку на всіх українських землях, тимчасом як за воєнного комунізму на центральних і східніх українських землях ця традиція нараховувала тільки 2—3 роки УНР та Української держави.

Щодо третього чинника, то й у ньому зайдло багато змін. Якщо за воєнного комунізму в УРСР майже зовсім не було кадрів українського культурного життя (УНР-івські діячі, письменники й інші емігрували або були стероризовані, а більшовицьких не було, за винятком нечисленних "боротьбістів"), то тепер уже є цілі покоління української інтелігенції, що здобула освіту в українській школі, інтелігенції з різними фахами, що до того ж вільно володіє українською мовою. Має значення й те, що у партійному апараті, від першого секретаря ЦК почавши — Підгорний, Шелест (тимчасом як напочатку були тільки чужинці), через "обкомівських" секретарів і до низів, працюють українці, що володіють українською мовою. Має значення й те, що сучасні українські діячі, письменники тощо — це не "скомпромітовані" перебуванням у "петлюровській" армії люди, а ті, що боролися (з власного бажання чи з примусу — це не має ваги) у лавах "радянської" армії, (напр., у самій Спілці письменників таких аж 300 осіб) і до них не можна вже ставитися як до носіїв "української контрреволюції", як це було в ставленні до українських діячів 1919—1922 років. Має значення й те, що українською мовою володіють тепер і неукраїнці.

Оці інші супроти періоду воєнного комунізму сили в першому і третьому чинниках (а вони є й у інших республіках СРСР, особливо в балтійських) і перешкодили Москві здійснювати тезу про "злиття націй" і ліквідацію національних літературних мов так, як це започаткував був М. Хрущов.

Ясно, що ота офіційна мовна політика партії таки позначалася на розвиткові української мови, гальмувала цей розвиток, але це не так, як цього хотіли творці нової програми партії й Москва.

І можна сподіватися, що наша мова і наш народ не вмруть, не загинуть.

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College St. — Tel.: LE 4-5545

(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок
△ ПЕРЕРІБКИ,

△ НАПРАВИ,

△ ПОВНА ГАРАНТІЯ.

²⁹ "Культурне будівництво..." стор. 151.

³⁰ "Культурне будівництво..."

17 ЖОВТНЯ ДАТА ПОСТУПУ

Минуло чотири роки від часу, коли прем'єр Джон Робартс отримав честь очолити ваш провінційний уряд.

Впродовж цього часу він і його Прогресивно-Консервативні колеги установили знаменний рекорд осягів.

Нові й кращі биті шляхи, школи й лікарні. Кращі заробітні платні й низьке безробіття. Легальна допомога, Онтарійський кодекс прав людини, охорона покупців та сміливі заходи щодо житлобудівництва, транспорту й медичного забезпечення.

З початком 1968 р. під адміністрацією Робартса, Онтарійський Уряд буде платити муніципальні й шкільні податки, наложені на початкових \$2,000 загально-провінціально вирівняних біжучих податкових оцінок від кожної самостійної мешканової власності в Онтаріо, як у власному посіданні чи винаймленої, та візьме на себе повні кошти примінення правосуддя в Онтаріо.

Добрий Уряд... Уряд Робартса... заслуговує на вашу підтримку 17 жовтня.

Підтримуйте уряд Робартса

ІВАН АЙВАЗОВСЬКИЙ

(До 150-річчя народження мистця)

У цьому році сповняється 150-річчя народження одного з найбільших мистців-мариністів, що здобув світову славу. На жаль, сьогодні його прізвище майже невідоме, зокрема серед нашого молодого покоління. Це мистець Іван Айвазовський. Росіяни, очевидно, включили його до історії "руssкого искусства", як звичайно включають усіх мистців, що навчалися в Академії Мистецтв у Петербурзі й працювали в Російській імперії. Однак про Айвазовського згадують чомусь не надто сміливо. Українська обра зтворчість теж нечасто згадує його прізвище, ма буть тому, що мистець невиразно задекларував свою національну приналежність, зокрема, не здекларував себе українцем тоді, коли українське мистецтво вже було відмежоване від російського, а українські мистці вже виразно стали на позиціях українства.

Іван Айвазовський (у документах зуточнізовано — Гайвазовський) народився 1817 р. у Феодосії в Криму в мішаній — вірменсько-українській родині. Його предки-вірмени ще в XIV ст. поселилися в Галичині і там проживали понад 400 років, аж поки батько Івана переселився в Крим, осів у Феодосії і одружився з українкою. Від цього подружжя народився майбутній великий мистець. Мистецький талант проявився в нього дуже рано. У дитячих роках, він, утративши батька, тинявся по Феодосії над берегами Чорного моря і зрисовував усе, що його цікавило, очевидно, самотужки, без жодних вказівок. Велетенський його талант міг повністю змарнуватися, коли б не подія, що сталася в 1830 р. Тоді цар Микола I, подорожуючи по Криму, відвідав також Феодосію. Перед приїздом царя, місцевий поліцмайстер суворо зарядив, щоб місто було ідеально чисте та щоб кожний дім був гарно побіlenий. За недбалство була передбачена сурова кара. І коли цар Микола I їхав головною вулицею міста в супроводі великого почоту, хтось завважив на стіні однієї кам'яниці нарисованого вуглем московського солдата на весь зірт та в повному оздобленні. Поліцмайстер прямо оскаженів і велів своїм "городовим", за всяку ціну, знайти порушника порядку. І дійсно за якийсь час городові привели перед поліцмайстра обдерготого й до краю переляканого 13-тирічного хлопчика, що його нізькіши на якомусь горищі. Поліцмайстер уже хотів вимірити "злочинцеві" сувору кару, очевидно добре його одчуhrати, коли хтось з прибічників царя, розуміючись у мистецтві, заявив, що автор цього солдата з величезною бородою обдарований колosalним мистецьким талантом. І замість кари, придворні царя заявили матері, що забирають сина до столиці, де він буде вчитися мальства.

Відомості про побут і навчання Івана Айвазовського в Петербурзькій Академії Художеств дуже скруті. Знаємо тільки, що він, після вступного іспиту,

що склав його близькуче, був прийнятий до "Гіпової кляси" Академії, робив величезні успіхи в рисунку, а згодом у мальстріві на пейзажному відділі, та що був стипендіатом "Товариства Заохочення Художників". Подбали теж пильно про його загальну освіту, а що був кілька разів нагороджений, зокрема золотою медалею, Айвазовського вислава Академія своїм коштом на дальнє мистецьке навчання за кордон, до Італії. Коли брати до уваги, що програма навчання в Петербурзькій Академії тривала сім років, Айвазовський закінчив навчання нормальну — у 1837 р., тобто рік перед вступом до Академії Т. Шевченка. Шевченко вже не застав Айвазовського в мурах Академії, однак знову його особисто. У своїй автобіографічній повісті "Художник" відмітив, що познайомився з Айвазовським, який Шевченкові не сподобається своєю пихою й зарозумілістю. Це було, мабуть, у 1840 р., коли Шевченко був тільки на третьому курсі Академії, а І. Айвазовський повернувся з-за кордону і мав перед собою світле мистецьке майбутнє. Ясно, що Шевченкові не міг подобатися такий тип, коли сам він мав щиру й безпосередню вдачу і не любив позування. Однак з деяких джерел знаємо, що пізніше Айвазовський дуже високо цінив Шевченка як мистця і як поета. У 1844 р. Івана Айвазовського, що мав тоді 27 років, іменовано званням академіка.

У 1845 р. мистець повернувся в рідну Феодосію, де жив і творив аж до своєї смерті. Ранні його твори були позначені класицизмом останнього періоду, тобто "бідермаєру", однак пізніше щораз то більше приходив до реалізму "передвижницького" характеру, хоча, як надто сильна мистецька індивідуальність, затримав свою самобутність. Спочатку Айвазовський малював кримські пейзажі й південно-українські степові краєвиди, але брав також сюжети з Чорного моря. Відомі нам "Захід сонця", "Чумаки в степу" та інші. Та пізніше посвятився виключно мариністиці, зокрема картинам Чорного моря.

Уродившись з морем у душі, Айвазовський не міг без моря жити, мусів його оглядати й малювати. Рідко хто зі світових мистців (а з наших майже ніхто) зумів так майстерно передати й скопити кожний нюанс морської хвилі, і кожний найменший й найніжніший рефлекс води. Зокрема пейзажі Чорного моря він зображував з такою переконливістю й життєвою правдою і вмів так геніально зобразити могутню велич морської стихії, що його картини чарували глядача до глибини душі. Айвазовський умів зобразити море в різній порі дня і ночі та за всякої погоди. Однак ніхто не бачив, щоб він сидів над морем з мольбертом і фарбами. Цілими годинами, а то й днями, сидів над морем і пильно його оглядав, зокрема море в часі бурі. Потім дану картину міг намалювати з пам'яті у своїй майстерні, з найдрібнішими деталями, навіть за кілька років. Так малював кожний пейзаж; зимою малював літо і навпаки, завжди з пам'яті, на підставі пильних обserвацій. Малював дуже швидко і за 3-4 години картина була вже закінчена. Деякі картини, звичайно морські етю-

ди, яким мистець не надавав особливої ваги й роздаровував їх приятелям, були виконані впродовж кільканадцяти хвилин. І саме ці картини мали найбільше чару, експресії й мистецького лету.

Перебуваючи в Римі, Іван Айвазовський спробував, як це робили звичайно інші мистці-клясики, опрацювати докладно пейзаж. Малював його щось зо дза тижні й виконав пейзаж зі всіма деталями і за всіма законами мальарства. Однаке пейзаж, хоч був добрий і гарний та майстерний з технічного боку, не мав того особливого чару, експресії, не відзеркалювалася в ньому творча індивідуальність мистця, як у картинах, що їх Айвазовський робив впродовж кількох годин, а навіть і кальканадцяти хвилин.

У Римі, як кажуть неперевірені ще джерела, Іван Айвазовський мав намалювати твір "Хаос" і дістав за нього від папи золоту медалю й грошу нагороду 30.000 лір. Тоді великий письменник Микола Гоголь, що зустрічався в Римі з Айвазовським, мав сказати: "Коли б я написав хаос, мені дали б за це в шию, а тобі за "Хаос" дали золоту медалю на шию". Іван Айвазовський малював картини з морів Італії ("Неаполітанська затока ранком", 1843 р.), Туреччини — Дарданелли, Босфор і панорами Константинополя, що, безперечно, були чарівні, однаке вони аж ніяк не дорівнювали повним експресії й кольориту картинам Чорного моря — рідного моря мистця.

Коли в 60-их роках XIX ст. за ініціативою трьох мистців українського походження І. Крамського, М. Ге й М. Мясоєдова постало нове мистецьке об'єднання Товариство Передвижників виставок у Петербурзі, на базі реалізму, протиставляючись прогнилому псевдокласицизму новою формулою: "Мистецтво для служіння громадськім ідеалам", велетенська більшість мистців-українців, а між ними найвидатніших як К. Трутовський, І. Рєпін, М. Бондаревський, А. Куїнджі (Шаповал), Дубовський, М. Кузнєцов, П. Нілус (Словецький), М. Пимоненко, М. Ярошенко, П. Левченко та інші, стали членами Товариства, або бу-

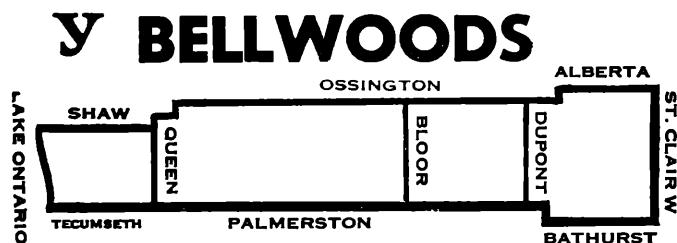
ли у близьких взаєминах з ним. А коли поза Росією, виставки "передвижників" почали влаштовувати по великих містах України — в Києві, Харкові й Одесі (в Одесі була перша виставка Т-ва передвижників 1871 р.), — тоді до цієї течії пристав і Айвазовський, що увійшов в орбіту "передвижництва" і приймав участь у виставках "передвижників" аж до своєї смерті. Тематика Айвазовського, звичайно, його мариністичні картини, мала величезний успіх серед глядачів, що сприймали їх з ширим захопленням.

У 1848—1886 рр. відбулося 10 виставок творів Ізана Айвазовського в Одесі, що були найбільшими мистецькими подіями цього міста. Деякі виставки Айвазовський влаштовував на користь і допомогу Одеській рисувальній школі.

У кінці 80-их років XIX ст. постало в Одесі "Товариство південно-російських художників" (Южно-руських художників) за ініціативою мистця Л. Скадовського, херсонського поміщика і широкого українського патріота.

У добі скрайньої московсько-царської реакції, годі було це товариство виразно назвати українським, однаке ідею його було — відірати українських мистців від "общого котълка", тобто від централі в Петербурзі, творити на чисто-українські теми й виставляти твори мистців на українській території. До цього товариства зразу включилися мистці: М. Кузнєцов, В. Ковалів, О. Розмарин, П. Нілус (Словецький), К. Костанді, В. Заузе, пейзажисти: І. Похітонів, Г. Головко, М. Околович, Г. Ладиженський, С. Горонович, П. Ганський, пізніше — А. Ждаха й ряд інших та багато з-поза Одеси. Іван Айвазовський теж пристав до цього товариства і приймав участь у його виставках. Доказом співпраці Айвазовського з "Товариством південно-російських художників", що його довгі роки очолював мистець К. Костанді, було те, що в 1892 і 1897 рр. товариство влаштувало дві виставки Айвазовського в Одесі, з великим успіхом.

Айвазовський помер 1900 р., саме тоді коли пе-

17 жовтня
ПЕРЕВИБЕРІТЬ

John YAREMKO X

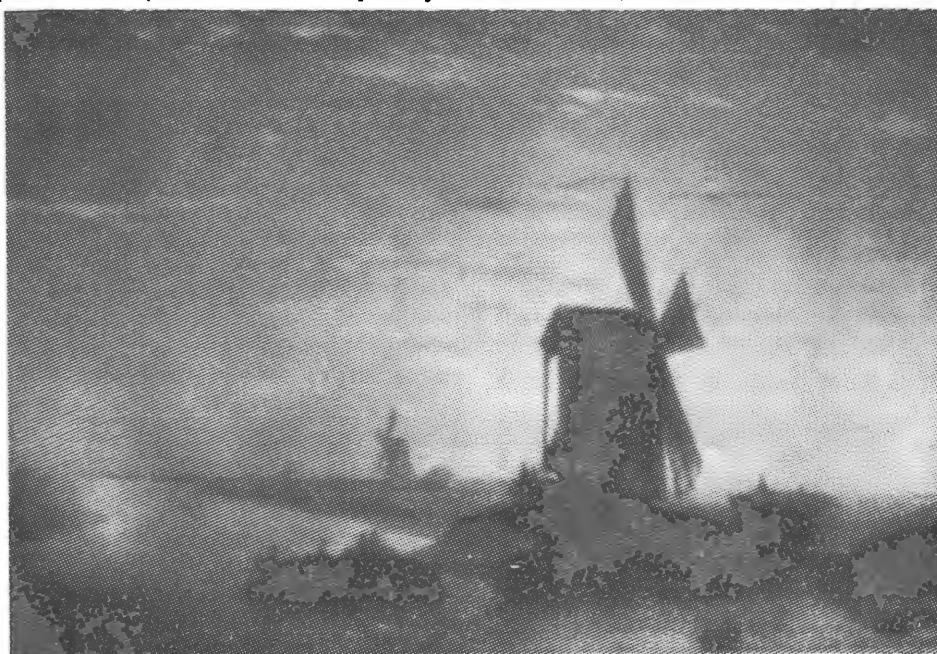
Добрий представник від усіх в Онтаріо

редвіжницький рух уже завмирав і відроджувалося українське національне мистецтво. Залишив по собі величеську мистецьку спадщину — понад 6,000 творів. Залишив теж українську мариністичну школу в особах своїх учнів-мариністів як Руфим Судковський, Лев Лагоріо, Гаврило Кондратенко, Микола Гриценко та інші, як теж свого учня — геніяльного майстра українського пейзажу Архипа Куїнджа (Шаповалова).

Розглядаючи творчість Айвазовського, зокрема мариністику, слід відзначити, що це твори просто безконкурентні, зокрема картини Чорного моря. Він не мав собі гідних конкурентів у всій тодішній Російській імперії, як не має їх і досі, особливо в схопленні й передачі водної стихії, кольориту й світло-тіні. Айвазовського можна сміливо зірвняти з такими світової слави мариністами Як Тернер чи Констабел. Не дарма його називали “поетом Чорного моря”. Годі докладно проаналізувати всі твори Айвазовського, бо їх була безліч (яких 6.000), однак для загальної орієнтації, треба розглянути кільканадцять картин, що він створив їх в 1843—1898 рр., тобто за увесь свій творчий період. Ранні мариністичні твори І. Айвазовського як “Неаполітанська затока ранком” з огляду на композиційний уклад, трактування спокійного пlesa води й неба, зокрема кольориту, виконані ще в дусі класицизму, коли вже “Георгіївський монастир” з побережжя Криму, з дикими скелями, спокійним морем і чарівним місячним освітленням, нагадує пейзажі доби романтизму. “Чесменський бій” — картина повна експресії і незрівняним освітленням морських хвиль. Вийнятково субтельним кольоритом відзначається картина “Судна на рейді” та “Сонячний день”. З великою майстерністю й відчуттям найдтоніших нюансів морського кольориту виконані картини “Бріг “Меркурій”, атакований турецькими кораблями”, а “Прибій біля кримських берегів” сильно переконує

своєю правдивістю, зокрема незрівняним кольоритом. Картина “Море” — винятковової кольористичної варності і знову “Море” — ноктурн, з просто геніяльно-контрастовим освітленням і могутнім настроєм, унікат у світовій мариністиці — “Загибель корабля”, “Корабель “Марія” під час штурму” й “Серед хвиль” — це справжні мистецькі шедеври, що їм тяжко знайти порівняння у світовій мариністиці. У цьому специфічна кольористика Чорного моря, а передусім гений самого Айвазовського. До світових шедеврів належать теж його картини “Девятий вал”, “Всесвітній потоп” і безліч інших, що розкидані по музеях і картинних галереях України, Московщини, Європи й Америки.

Про приналежність Івана Айвазовського, цього геніяльного мистця-мариніста, до української спільноти, зокрема до української образотворчості, немає жодних підстав сумніватися. Поминаючи його величного сучасника Тараса Шевченка, що є окремим явищем, Айвазовський не був навіть таким українцем, як К. Трутовський, Д. Безперчий, І. Репін та інші, не кажучи вже про таких наших мистців — великих патріотів, як С. Васильківський, О. Сластьон, П. Мартинович або А. Ждаха. Усе ж він — син зукраїнізованого вірменіна й українки відчував свою духову відрубність від москалів і уважав себе за “малороса”, що вистачало на ті часи. Хоча вихований на московській культурі, проживав усе своє життя у рідній Феодосії, творив на українські теми, зокрема став співцем Чорного моря. На московські теми не творив зовсім, як це робили О. Литовченко, Г. Мясоедов, М. Ге, або пізніше М. Самокиш чи ряд інших наших мистців. Хоча він заражаваний до “Істории русского искусства”, ми маємо повне право заражувати Івана Айвазовського до історії українського мистецтва, як геніяльного, світової слави мистця-мариніста.

I. Айвазовський. Захід сонця. Україна. 1880.

АНГЛОМОВНА КРИТИКА ПРО ХОР ІМ. Г. ВЕРЬОВКИ

У попередньому числі ми дали свою оцінку хорові ім. Г. Верьовки. Тепер подаємо кілька цитат із рецензій англомовної преси в Торонті.

Щоденник "ТЕЛЕГРАМ" (25. 8. 1967 р.) друкує рецензію свого музичного рецензента Поля Енніса "Від лірики до козацьких скоків". Рецензія ілюстрована фотом дівчат у хороводі.

Свою рецензію П. Енніс починає загальними міркуваннями про народну пісню:

"Народна пісня лежить в основі кожної музичної культури. Що більше, народна пісня передає найглибші почуття людини безпосередніше і простіше, як будь-яка інша форма мистецтва за винятком танцю".

"Тим то, — пише рецензент, — коли ансамбль, та-кий як народній хор ім. Верьовки, що культивує багату українську народну спадщину, дас показ пісні і танцю, то можна сподіватися всебічної картини народної культури і школа було б його пропустити. Такий цей показ і був".

"Ансамбль Верьовки показав нам есенцію одної з найбагатших і найвідмінніших культур Радянського Союзу..."

"Програма робить враження чарівної винятковості. Звертають увагу особливо два аспекти цілого показу: надзвичайна ритмічність і плавність як сольових виступів, так і продукції всього колективу..."

"Впадає також в око, і то завжди, що кожний член ансамблю діє спонтанно, відповідно до настрою кожної точки програми, від пишних променад до найнесзначніших деталей, наприклад, вияви незвичного залишку".

Особливо захоплений рецензент "Телеграму" танцем "Запорозьких козаків" Він вважає його "найбільше електризованим". Він захоплений історичними одягами, козацькими танцями із стрибками. Фізичною витривалістю танцюристів і розмахом.

Мистецький діапазон колективу Пол Енніс називає безмежним. Він пише:

"Порівняйте плавний гуцульський народний танець і його м'який ліризм із стихійною козацькою гульнею. Або "Ліричний танець", весь синій і теплий (фрагмент знього днів, на 1-й стор., ч. 212-го), та його незвичні залишки з фінальним "Гопаком", що був кольористичною каскадовою акробатичною вставкою, завершеною міріядами квітів, що ритмічно хвилювались над кінцевою апотеозою вечора".

На закінчення рецензент наводить оцінку хору відомим фільмовим артистом Джеком Пеленсом (Вол. Палагнюк), який був, здається, на кількох концертах:

"Я вважаю цей концерт величним, винятково збалансованим і проведеним незвичайно плавно. Це найкращий ансамбль цього роду, який я коли було бачив".

Не менш захоплено пише про хор ім. Г. Верьовки і Г. Томпсон, музичний рецензент другого поважного торонтського щоденника — "ГЛОБ ЕНД МЕЙЛ". Він назвав свою рецензію: "Розкішний дебют Українського Державного Народного Хору". Він називає хор "високомистецьким і музичною мовим" колективом.

Оцінюючи концерт, Г. Томпсон пише:

"Перша частина концерту була повна стихійності і буйності, але вершок усього прийшов після першої точки другої частини, коли хор, без акомпанементу співав народні пісні "Як була я маленька", "Дударик", "Чуєш, брате мій".

А ось як Г. Томпсон оцінює мистецького керівника хору Анатоля Авдієвського:

"Він диригував без розмахування і подіумової хареографії, якою так багато хормайстрів намагається за-ворожити публіку. Він диригував тільки для своїх співаків, а вони реагували здисципліновано, чисто, добре становленою гармонією, збалансовано і з теплотою почування. Баси були на диво повні й багаті, немов важкий килим, простелений, щоб по ньому могли ходити вищі голоси".

Хоч рецензент і дуже захоплений басовою партією хору, але мистецький керівник має іншу думку. Коли по концерті в Монреалі (в час українського тижня) я висловив їому своє захоплення хором і підкреслив збалансованість партій, то А. Авдієвський сказав: "Про-фундо треба! Якби я знайшов профундо, тоді можна б було говорити про повноту і збалансованість!"

Рецензент "Глоб енд Мейл" захоплений сопранами хору ім. Верьовки:

"Але особливого звуку надавали хорові сопрани, що показали металічний тембр такий вільний від усікого вібрування, як звуки хлоп'ячих сопранових голосів. Я довідався на перерві від диригента, що ця унікальна якість притаманна українським сопрано".

"Лепеченьки", — на думку рецензента, — ніжний твір з двома короткими кульмінаційними пунктами, у яких жіноча частина хору виявила себе близьку".

"Запорозький танець" Г. Томпсон вважає віртуозним видовищем із щораз більшою напругою:

"Сцена нагадувала гуляння в таверні у якійсь опері, а тенор і бас співали такі чудові арії, які бувають лише в операх. А один танцюрист зробив справжній подвиг: він протанцював дуже важкі танці, попихнувчи лількою, і навіть не заляшився".

Закінчує свою рецензію Г. Томпсон такими словами:

"Це було виняткове барвисте видовище, яке повинно б відбутися у такій залі, як "Роял Александра" (одна з кращих театральних заль Торонта).

Подібні рецензії хор здобув і в англомовній та франкомовній пресі Монреалю. Те саме і в Вінніпезі та Форт Вілліамі, але наші читачі, на жаль, не подбали і нам тих рецензій не вислали.

Щоб читачі мали повну картину, то друкуємо тут відгук католицького тижневника "Поступ" (орган католицького митрополита Максима, Вінніпег, Канада):

ХОР ВЕРЬОВКИ

В дніях 29 і 30 серпня виступав з концертовою програмою "Український Народний Хор ім. Г. Верьовки" з Києва у міській автодорії. Автодорія не була заповнена. Присявлі були розчаровані, бо не побачили, ані не почули високого мистецтва, що його так сильно пропагували комуністичні і деякі наші газети. Перед автодорією через два вечори було пікетування. Це пікетування було показане на телевізії і було сказано, що між пікетуючими був редактор А. Курдидик і панна Кондратюк, яка заявила репортерам, що вона не пікетує артистів, тільки комуністичний окупантський режим в Україні. Демонстрація пройшла з повним успіхом.

Така "об'єктивна рецензія" дуже нагадує "піклування і любов до української культури", яку у свій час виявляли Каганович, Сталін і Гітлер. Приходить дивуватись, як Високопреосвященніший митрополит Максим на таке "братолюбіє" і "патріотизм" у своєму органі дозволяє. Чи ж варто бити по ногах українських мистецтв, яким так важко пробитись за межі України?..

КАНАДСЬКА ПРЕСА ПРО УКРАЇНСЬКИХ ОПЕРОВИХ ЗІРОК

З нагоди українського дня на ЕКСПО-67, який фактично був українським тижнем, до Канади приїхала українська делегація, оперові артисти, представники київського будинку мод, хор ім. Г. Вербовки, вчені, письменники і т. д. Відбулися концерти на ЕКСПО-67 і в Монреалі та столиці Канади.

У Монреалі концерт відбувся 17 серпня в розкішній залі Сель Мезеню. Монреальська критика оцінила сам концерт і його творців дуже позитивно й прихильно. Та музичний критик "Торонто Дейлі Стар" Вілліам Литлер розмахнувся, як кажуть, із-за плеча й торожнув по наших артистах цілою довбиєю...

Поперше, його рецензія має дуже вимовний заголовок — "Українська вокальна кукурудза тяжка для вух". Правда ж, чудовий заголовок? А ви думали! Та не менш вимовний і початок рецензії: "Серед китні ці республік, які входять у склад СРСР, Україну, звичайно, виставляють, як одну з тих, що дас найдостигліше культурне зерно. До вчорашиального вечора на Світовому Фестивалі ЕКСПО-67 в Сель Мезеню я не уявляв собі того, що це найдостигліше зерно є звичайною кукурудзою. Але так є. Вокальна кукурудза. І молоти її примусили напівкваліфікованих робітників..."

Цими "напівкваліфікованими мельниками", очевидно, є українські оперові зірки: Євгенія Мірошниченко, Анатоль Солов'яненко, Юрій Гуляєв, Дмитро Гнатюк, Валентина Реха (усі з Київської опери) і Тамара Дідик (із Львівської опери). Інших учасників концерту він не згадав. Правда, в кінці "рецензії" він згадує: "Ох так, іще танцювали дві балетні пари. Та мені здається, що їх шлях не стелиться в "Большой".

До речі, ці дві пари танцюристів (Поліванова — Попеску і Калиновська — Круглов, перша пара — із Харківської опери, друга — Київської) дуже відомі танцюристи. Європейська преса їх не накалить: "чарівна", "чудова" та інші подібні епітети завжди прикладаються до Калиновської. А Поліванова — лавреатка міжнародного конкурсу у Варні. Та п. Литлер, очевидно, далі джазових танців нічого не розуміє, тому й написав з легкої руки, що цим чотирьом особам шлях у "Большой" не стелиться. Ми ж певні, що їх там дуже радо прийняли б, але вони в "Большой" не квапляться...

Що ж захидає п. Литлер?

1. Не вміють одягатись, 2. Не вміють триматися на сцені, 3. Не вміють співати. 4. Не мають чого співати... Одну з найкращих колоратурних сопранів, славну не тільки на весь СРСР, а й на всю Європу, він обвинувачує, що коли вона співала "в українському перекладі Штраусові "Казки віденського пісні", то складалося враження, що перед вами хтось стой і творить звуки, але не творить багато музики..." Отаке! (До речі, Є. Мірошниченко співала цей твір у російському перекладі. І якби це назав п. Литлер, то напевно похвалив би Й, бо це йому запахло б "Большим"...)

Дуже дивний критик з Вілліамом Литлером. На його думку артист повинен вийти на сцену, зробити мертві обличчя, стояти так, наче шагу прохочтиув і.. виспівати точно всі ноти, боячись, як вогню, усмішкою чуття й теплоту в виконанні. Боронь Боже, не виявити нічого свого у співі, не перейти меж "інтернаціонального стакдарту" у виконанні, щоб я, геніальній Вілліам Литлер, не мав жодного клопоту в оцінці.

Так, наприклад, він кличе з Гуляєва, що він у на-

родній пісні на прославлення Києва "фактично деспівався до колін". Признаюсь, що не знаю, як перевісти цю ідіому, хіба так співав, що вгроз по коліна в землю? Ну, що ж, слава Гуляєву, якщо аж так співав! Звертаємо увагу, що все, що не написав Штраус чи Шопен, у нього — "народна пісня". А на програмці він бачив, що "Києве мій" твір композитора І. Шамо (слова Д. Луценка). До речі, Ігор Шамо, скільки мені відомо, життєвого походження, дуже добрий і люблений в Україні й на еміграції композитор саме за ліричність і людську теплоту почуттів у його творах.

Дмитро Гнатюк теж не проспівав жодної народної пісні, пане Литлер! А крім того, народна пісня ніколи не була безчестям для співака. Треба лише вміти її співати. І слухати теж!

Пан Литлер на початку своєї "рецензії" признається, що він до 17 серпня не вірив, що українська музика "звичайна кукурудза", а найкращі українські артисти — "напівкваліфіковані мірошинки", якже признається йому, що я досі не вірив, що в Канаді і в США є довідники для невправних критиків, у яких подані зразки, як треба писати рецензії, залежно від того чи хочеш артиста похвалити чи "зарізати". Тепер вірю, бо бачу, що п. Литлер інчого сінько в музиці й балеті не розуміє, або вдає, що не розуміє, щоб комусь догодити. До речі, "Торонто Дейлі Стар" — газета, яка не шкодує місця при описі українських "гОлубчів" і "пирОгів", при чому описує їх дуже прихильно і з пістизмом, ілюструє це все величними фотами, але як справа торкається культури чи політики, то українці в ній виглядають винятково примітивами. І це наші читаті малі б урахувати. Раджу порівняти "Торонто Дейлі Стар" з двома іншими торонтськими щоденниками: "Глоб енд Мейл" і "Телеграм".

Наші деякі газети, наприклад, "Свобода", поквапились передрукувати цю рецензію і солідаризуватись з п. Литлером, що наша музична культура — кукурудза, а не пшениця, а наші артисти — "напівкваліфіковані мірошинки"...

Слова "націоналістам"! І ганьба читачам, що на такий "націоналізм" дозволяють!

Та щоб хтось із читачів не подумав бува, що я так бороню українську музiku і українських артистів тільки тому, що я українець, то передруковую тут дві рецензії на цей самий концерт, який був повторений з невеличкими змінами в Оттаві. Писали їх теж чужинці, але не упереджені до України і її народу музичні критики.

Ці дві рецензії друкуємо в скороченому вигляді.

"OTTAWA CITIZEN", 28. 8. 67 — "...Якби Оттава щось знала про якість співів, що були в програмі під назвою "Світовий фестиваль свінти" у Гліб коліджіті в суботу, 26 серпня, вона б заповнила затю по береги.

Програма була благодатним осоколком від Експо, а цю групу акторів на самій Експо називали — солістичні світила з України, співаки Київської та Львівської опер. І що ж це за група співаків була! Вона становила повну гаму — від колоратур, що так легко і бездоганно звучала при верхньому "Ф" і віртуозному наслідуванні солов'їв (Є. Мірошниченко. Ред.), через багаті меццо-сопрані, пресильнітенори, гучні баритони і до баса з його помірним металом у голосі.

Всі актори співали з видимим зворушенням. Співали вони українських народніх пісень і відкривали нам очі й вуха на зливу бурхливих емоцій.. Це не був вечір,

коли слідкуеш за програмою, це був вечір великої наслоди від голосів. Суцільної наслоди!

Більшість акторів проспівали бодай по одній арії з опер, часом це було по-українському, а часом за італійським чи французьким оригіналом. Так ми чули куплети Ескаміліо українською мовою (пісня Тореодора), що їх виконав своїм могутнім баритоном Дмитро Гнатюк, "Ун бел ді" — по-українському — у виконанні Тамари Дідик (сопрано), голос якої понаряд "Е" трохи стикається.

...Анатоль Солов'яненко був останнім виконавцем, він співав італійською мовою "О красо Аідо" і так само добре, як і народні пісні.

ЧУДОВІ СПІВАКИ!

Андрій Кикоть — це силенний і розкішний бас, Юрій Гуляєв — чудовий баритон, Євгенія Мірошниченко — це вправлене колоратурне сопрано, Валентина Реха — меццо-сопрано, вона виконала одну народну пісню так, що дуже зігріла серця.

А ще були там три чарівні молоді бльондинки (тріо бандурристок. Ред.): одна — з глибоким контральтом, вона співала народну пісню, граючи на бандурі..."

Таку ж високу оцінку дас рецензент і обом парам танцюристів: Поліванова — Попеску, Калиновська — Круглов.

"**ОТТАВА ДЖОРНЕЛ**", 28. 8. 67, "ПРЕГАРНІ АРТИСТИ З УКРАЇНИ".

Якби не принадлив для туристів Ніагарський водоспад, Оттава б не змогла мати такої рідкої нагоди наслоджуватись музикою в авдиторії Гліб колідажіту в суботу вечорі.

Солісти-співаки з України конче хотіли побачити той водоспад перш ніж від'їхати додому після тижня на Експо. За умовами контракту їхнє дальнє перебування було вже неможливе, якщо вони не будуть давати концертів. Тож на скору руку їх організували для них концерт в Оттаві.

А наслідком цього був один з найкезичайніших вечорів за цей рік. Можна тільки шкодувати, що лише до семи сот публіки зібралось на цей концерт: мабуть, тому так сталося, що було дуже мало часу, щоб як слід розголосити концерт. Принесути на концерті зрозумілі, що б вони втратили, якби не побували на цьому концерти.

Більшість акторів прибула з Київської державної опери (цебто — Київського державного академічного театру опери і балету імені Тараса Шевченка). І як тут не дивуватися, що в цьому місті (Кисів) є таке багатство талантів — не зважаючи на величезну конкуренцію з боку більш розреклямованої Московської опери.

Від того моменту, коли високий красень Юрій Гуляєв... почав концерт своїм сильним баритоном, і до останньої української народної пісні у виконанні Анатоля Солов'яненка (фантastically драматичний тенор) — все було витримане на незвичайно високому рівні віртуозності.

Голосові дані Євгенії Мірошниченко були такі ефектні, як і іскри-спалахи діамантів із глибини її великих красивих очей. Її голос без ніякого напруження ллеться чисто, як дзвіночок, вона сприятно уникне механічності, яка так шкодить колоратурі.

Ще дві вродливі співачки (вони мають чудові сопрано) — це Тамара Дідик і Валентина Реха. Перша виконала арію Мадам Батерфлій, яка звучала лірнично-російською мовою, ніж вона завжди звучить мовою італійською, а друга була запальною Кармен.

НОВІ ДНІ, ЖОВТЕНЬ, 1967

З-поміж усіх виконавців-чоловіків Дмитра Гнатюка захоплена публіка нагородила найяскінішими оплесками — за його могутній баритон, який звучав драматично в усьому діялаzonі.

Балетна частина була утруднена невідповідністю підлогової сцени і відсутністю оркестрового акомпанімента, але солісти виконали номери так чисто і точно, що кожному хотілось би побачити їх у сприятливіших умовах.

Три бандурністи, елегантно одягнені бльондинки, гідно доповнили програму оркестру.

Окрема похвала належить двом піаністкам — проф. Острину і Елеонорі Пірадовій, які забезпечили музичний супровід усього вечора, а також і тим, хто покерував так, щоб крім арій із опер увесь вечір був заповнений майже виключно такими українськими народними піснями, які так рідко тут виконуються, але які показали величезну гаму емоцій.

Дуже зле, що не прийшло більше публіки послухати таких виконавців.

Е. Т.

ДОДАТКОВІ ВІДОМОСТІ ПРО НАШІХ ОПЕРОВИХ СПІВАКІВ НА ЕКСПО-67

Юрій ГУЛЯЄВ — здобув золоту медаль на 7-му Світовому Фестивалі молодих співаків у Відні в 1959 р.

Андрій КІКОТЬ — здобув перше місце на конкурсі в Тулусі, Франція, у 1958 р.

Євгенія МІРОШНИЧЕНКО, яка удосконалювала свою майстерність у театрі La Скала в Мілані, Італія, здобула перше місце на конкурсі в Тулусі, Франція, у 1958 р.

Костянтин ОГНЕВОЙ — здобув золоту і срібну медалі на всесоюзному конкурсі в Москві.

Анатоль СОЛОВ'ЯНЕНКО — з фаху інженер з Донецького. По закінченні Політехнічного інституту його залишили викладачем на одній з катедр. Він любив свій фах, але іншком учився співати. Його вчителем був засл. артист УРСР тенор Ол. Коробейченко. Майже десять літ учив Коробейченко Солов'яненка. І в результаті цієї важкої і впертої праці А. Солов'яненка приймають за конкурсом у Київську оперу.

Скорі після цього його, як одного з надійніших молодих співаків посилають на вдосконалення в театр La Скала, де він вчиться в одного з кращих педагогів, мистро Бара.

Пізніше співакові ще раз довелось побувати в Італії, але вже на гастролях. Тоді його запросили взяти участь у конкурсі виконавців пісень, що мав оригінальну назву: "Неаполь проти всіх". Тут він розділив друге і третє місця.

НЕКРОЛОГИ

†ДМИТРО ЗАСЦЬ

25 липня 1967 р. в м. Петбрідж, Альберта, помер Дмитро Миколаєвич Засць.

Народився Дмитро Засць в Україні 18 липня 1908 року. До Канади прибув у 1948 році, де осів у м. Петбрідж, знайшов працю на консервній фабриці і працював на ній аж до самої смерті Покійний Дмитро Засць не цурався людей, належав до православної громади Пресвятої Тройці, довгі роки був в управі церковної громади.

Похороні відправи відслужив о. Михайло Фік із

Келгари, бо наш настоятель о. М. Хоменю тоді був у відпустці і виїхав із Детбрідж. Отець Михайло сказав гарну проповідь двома мовами, щоб його зрозуміли українці і не українці, які прийшли на похорон.

По похороні відбувся помінчальний обід, на якому о. Михайло закликав усіх до зборин на нев'янучий віночок на могилу нашого доброго парафіянина. Зібрано 50.00 дол., які розподілено так: на "Український Голос" і на "Нові Дні" по 5.00 дол., а решту призначено на церкву.

Покійний залишив у смутку дружину Тамару, дочку Сузану з затем і двох онуків.

Вічна Йому пам'ять!

За приятелів і друзів Покійного

А. ТКАЧЕНКО, Летбрідж, Канада.

† ПРОТОІЕРЕЙ МИРОСЛАВ ПОДОЛЬСЬКИЙ

20 серпня 1967 р. в одній з лікарень Оттави на 72 році життя помер один з наших читатів — протоієрей Мирослав Подольський.

Покійний народився 29 серпня 1895 р. в с. Кобиловолоки, в Галичині. Вищу освіту здобув у Кенізберзі, Німеччина, і в Емануель Коледжі в Саскатуні, Канада. В 1926 році одружився з панною Ганною Шимковою з Вінниці, яка тепер теж уже покійна. З родини залишилося четверо дітей.

Іерейські свячення прийняв від архієпископа Івана Теодоровича в 1926 р. Останні роки свого життя був на пенсії, а перед тим працював в одному з міністерств Канади.

За час своєї священичої праці Покійний обслуговував такі парафії: Гефорд, Саск., Гудів, Саск., Форт Вілліям, Онт., Сарнія, Онт., Оттава, Онт. Його Блаженство Митрополит Іларіон нагородив Покійного Золотим Хрестом в 1957 р., а чином протоієрея в 1962 році.

Похоронні відправи відбулися 23 і 24 серпня в храмі Успіння Пресвятої Богородиці в Оттаві. Тіло пок. о. Мирослава відвезено в Гамільтон і там похоронено поруч з його дружиною, яка померла раніше.

Вічна Йому пам'ять!

РЕД.

Увага! Увага!

ТОРОНТО й ГАМІЛЬТОН

- Безплатно чистимо печі (форнекси).
- Даємо безплатну цілорічну обслугу печей нашим відборцям опалової оліви.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO — 2174 Dundas St. West

Тел.: вдень і вночі: 537-2169

DNIPRO FUEL OIL LTD.

HAMILTON — 905 Barton St. East

Тел.: вдень і вночі: 549-9634

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх класів українських шкіл на еміграції:

1. Л. ДЕПОЛОВИЧ

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.50.

2. Петро Волиняк

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.25 дол.

3. Петро Волиняк

КІІВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. Петро Волиняк

ЛАНІ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

5. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.
Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — 1.80.

6. Дмитро Кислици

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія).

Видання четверте.

Підручник пристосований до українських
еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).

Сьогодні — це єдиний підручник
з української мови на еміграції.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — 1.60.

7. Дмитро Кислици

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (синтакса)

Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — 1.70 дол.,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — 1.60.

8. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання.

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо.

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.,
в Англії — 18 шіл., в Австралії — 1.80 дол.
Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

Петро ВОЛИНЯК

УКРАЇНСЬКІ ДНІ НА ЕКСПО-67

ТРАГІЧНА ПОМИЛКА ОКУПАНТІВ

Підготова до Всесвітньої виставки, яка популярно звуться ЕКСПО-67, почалась давно. Ще минулого року було створено комітет виставки, який розсылав запрошення всім державам. Пішли зголосення від різних країн світу, але в списку держав, які погодились взяти участь у виставці, не було України, хоч так звана УРСР — формально іменується “суверенною державою українського народу”. Вона ж і член-основник Об'єднаних Націй.

Це схвилювало усіх українців взагалі, а канадських зокрема. КУК (Комітет Українців Канади) звернувся з офіційним питанням до підготовчого комітету ЕКСПО: чому німа України — відмовилася чи не запросили? Одержана офіційна відповідь: запросили, Україна відповіла, що її цілком досить бути представленою у загальному павільйоні СРСР.

Усе це КУК подав до відома преси. Заговорила про це й англомовна канадська преса, а щодо української преси, то вона ще й досі не вгаває. Це було причиною просто таки завзятої пропаганди проти Росії, проти її імперської політики. Агітувати було легко, бо факти, як мур, були в руках еміграції. Сьогодні і найдурніші міщани від політики знають, що СРСР — фікція, а не добровільний союз держав, кожен розуміє, що політика й економіка всіх республік у Москві, що в СРСР панує російська мова й культура, а коли в руках однієї нації зосереджено всю політику, економіку, мову і всю культуру, то годі говорити про якийсь союз рівного з рівним і вільного з вільним.

Особливо антиросійська кампанія українців загострилася по відкритті ЕКСПО. Просто треба дивуватись глупоті московських керівників, що вони цього не передбачили. Наприклад, робітники павільйону СРСР, атаковані українцями, пояснювали відсутність українського павільйону відсутністю коштів. Коли їх почали питати, чого не пороблено бодай відділів у загальному павільйоні, то вони відповідали, що архітектам було б важко створити добру композицію і т. д.

Звичайно, такі й подібні викрутаси викликали лише сміх. Було очевидним кожному, що Україна сучасній російській імперії вилазить боком і що Москва робить просто трагічні заходи, щоб якось цю справу замняти, утаїти, притушити і т. д.

Наявність великої й сильної української еміграції поза кордонами так званого СРСР, хоч на перший погляд видається результатом біди, але фактично це благословення Боже на наш народ. Попри всі наші недоліки, ми робимо для України неоціненну роботу. Не було б української еміграції, то Україні сьогодні майже неможливо було б утриматись.

Коли ЕКСПО відкрилось і українці та інші поневолені народи пішли в радянський павільйон, то переконались, що російська імперська політика тут перевершила межі пристойності і перетворилася у

безмежну й безміру глупоту. Нема змоги (і потреби навіть!) перелічувати факти — про них наша преса пише стало. Наведу лише один приклад: на стенах ви могли бачити фота чи макети, а під ними підпис: “Колгосп імені якогось там з'їзду партії”. Не то що республіки не названо, а навіть області й району не подано! Це вже звичайні кипини не лише з українців чи інших поневолених Росією народів, а навіть із кожного іншого відвідувача павільйону, який часто приходить туди навіть з доброю вірою. Мовляв, на тобі, прищелепо, назву колгоспу чи заводу і вір нам на слово, бо ти однак дурень, то не пробуй же перевіряти, чи це, що ми показуємо, справді існує в житті. Уявіть собі територію, яка тягнеться лише із заходу на схід на яких 12 тисяч кілометрів, і з тієї території виривається якийсь колгосп чи підприємство і подають лише його назив або, в крашому випадкові, називу района! Усе це тому, щоб не тільки не дати павільйону чи хоч відділу в ньому, а щоб навіть називу суверенної республіки стерти.

Аж не віриться, що таке розпорядження могли дати з Москви, бо це таки можна назвати свідомою агітацією проти СРСР. Цікаво, чи заступник прем'єра СРСР Д. Полянський звернув увагу на безліч таких і подібних фактів, чи йому “всьоравно”, однак мене з посади ніхто не скине?

Українці, щоб рятувати справу України, був би справді гріх, щоб у час світової виставки ніде ні слівничка не було чути про Україну, зорганізували так званий український тиждень в “Павільйоні гостинності”. Зробили це жіночі організації. Ми вже писали про це. Це дуже схвилювало Москву і в павільйон СРСР заметушились. Почалась реклама так званих національних днів союзних республік. Вони, особливо український день, кілька разів пересувались, мінялися їх програма. До останнього тижня невідомо було, коли ж саме цей день відбудеться.

Спочатку день України був призначений відразу після дня СРСР. Наши читачі із США навіть поприїздили на цей день і мусили їхати ні з чим, бо день України перенесли на тиждень пізніше.

В нашій пресі журналісти просто ворожать, щоб установити причини цієї зміни. Причина ж проста: перенесено тільки тому, щоб день України “не втопився” в загальносоюзному дні, себто, щоб він був видніший. Це я знаю напевно. Тепер треба відгадувати лише хто про це подав: Москва, Київ, чи керівники павільйону СРСР на ЕКСПО? Та незалежна від цього, результат вийшов добрий. І хто б це не заплянував, то для України це вигідно.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕНЬ ЧИ УКРАЇНСЬКИЙ СПЕЦІЯЛЬНИЙ ДЕНЬ?

Це теж важливe питання. Українська столична преса криком кричить, що це був український національний день, що, мовляв, УРСР — “суверена держава українського народу” і т. д., тому вона має свій національний день на ЕКСПО. Це, звичайно брехня, щоб тільки заспокоїти українців в Україні: маєте ж свою “суверенну державу”, то ще чого вам треба?

Еміграційна ж преса твердить, що це був не національний, а спеціяльний день України. І це правда. Про це багато пише наш відомий журналіст Роман Рахманний. Але мені здається, що він робить помилку (боюсь, щоб не свідому, керуючись пропагандивними мотивами!), заявляючи, що на ЕКСПО був спеціяльний день України тому, що УРСР не є держава, а національні дні на ЕКСПО дозволені тільки справжнім державам. Я цю справу перевіряв кількома напрямками і тепер можу з повною відповідальністю заявити: ні, УРСР мала спеціяльний, а не національний день тому, що вона не мала на ЕКСПО свого власного павільйону, тому їй дали день із числа днів, призначених для СРСР, який такий павільйон має. Треба було лише домовлятись з дирекцією ЕКСПО, коли такий день Україна хоче і коли ЕКСПО може його їй дати. Очевидно, ці переговори вело не міністерство закордонних справ УРСР, а дирекція павільйону СРСР на ЕКСПО, а це вже є прямим доказом того, що з УРСР така держава, як ото чорт дорогою летить, а ноги теліпаються...

I ЯК ЖЕ ВІН, ЦЕЙ СПЕЦІЯЛЬНИЙ ДЕНЬ УКРАЇНИ ВІДБУВСЯ?

Дуже добре.

Понад усі сподівання! Я був на дні СРСР, був і на дні України. На дні СРСР уряд СРСР заступав перший заступник прем'єра СРСР Дмитро Полянський, на дні України уряд УРСР заступав перший заступник прем'єра УРСР Петро Тронько. День СРСР відбувся 15 серпня, день УРСР — 22 серпня.

Яка різниця? Полянського вітали гарматними стрілами, прапор СРСР піднімали під звуки гіму СРСР, Полянського вітали частина артилерійського полку діючої канадської армії, він привітався з почесною вартою і т. д.

Петра Тронька, себто Україну, гарматними стрілами не вітали, гімну УРСР не грали, хоч прапор УРСР підняли. Замість якоїсь частини сучасної канадської армії його вітав загін вояків Квебеку в одягах 18 століття. Офіцер цього загону давав команду воякам, кидав перед трибуною, на якій циділа делягашія УРСР на чолі з п. Троньком і головний комісар ЕКСПО п. Дюпуї, списа на землю, схилявся на одне коліно і клав свій прапор на ознаку пошани і дружби. Далі давав команду наладувати ті старовинні рушниці і вистрілити кілька залпів. Усе це було дуже гарно виконано, приємно виглядало, але й було доказом, що день України на ЕКСПО був не національним, а спеціяльним днем.

Урядову делегацію УРСР на чолі з П. Троньком офіційною промовою, як і Д. Полянського, вітав головний комісар виставки п. П'єр Дюпуї.

Промова п. Тронька, як і Д. Полянського, перекладалась частинами двома мовами: англійською і французькою. До речі, обидва перекладачі українські географічні назви передавали українською вимовою: наприклад, при перекладі вживали “Дніпро”, а не в російській вимові “Днепр”.

Промовляв п. Тронько дуже добре — українську мову він знає досконало, промовець він дуже добрій. Він привітав Канаду із її століттям, виявив радість, що ЕКСПО має успіх, закликав до дружби між Канадою і Україною, хвалив Україну, які то вона успіхи має за 50 років радянської влади в ній. Зовсім промовчав факт, що радянська влада установлена в ній багнетами “старшого брата” аж у кінці 1920 р., а сяк-так укріпилася вона аж у 1921 році, себто існує в Україні не 50 років, а тільки 46... Та в цьому нічого дивного нема, бож тaka “імперська настанова”, то що він міг інакше сказати?

Вітаючи від українського народу Канаду з її століттям, п. Тронько згадав і еміграцію: “Нам приємно ствердити, що чималий вклад у розвиток Канади зробили й наші земляки — представники української трудової еміграції”.

Відбувся й парал: по площі пройшли з прапорами колектив хору ім. Верховки, солісти, моделісти, всякі інші гості з України і матроси якогось радянського учебового корабля. Разом було яких 350 чи й більше осіб. На чолі колони йшли артист Дмитро Гнатюк і штангіст із Запоріжжя, чемпіон світу Леонід Жаботинський (він був членом урядової делегації). Вони несли прапори СРСР та УРСР. Усе це виглядало дуже гарно, мальовничо, культурно і солідно.

ХОЧ I ВОЮЄМО, АЛЕ ПРО УКРАЇНУ ДБАЄМО ВСI...

Здається, що українську еміграцію від УРСР відділяє бездонна прірва, якої ані перейти, ані перескочити. Але треба було тільки бути хоч трошки спостережливим, щоб завважити, як хвилювались усі без винятку українці на ЕКСПО ранком 22 серпня, коли з самого ранку зіпсувалася погода, а день України відбувався ж на Площі Націй під відкритим небом. Хвилювались усі однаково. Коло десятої години ранку через гучномовці на Площі Націй повідомлено, що початок офіційної частини затримується через непевну погоду.

Почався концерт солістів. Накrapає дощик. Усі без винятку засмучені: зірветься нагода зробити українську пропаганду серед чисельної міжнародної публіки. Такі нагоди трапляються рідко. А ця нагода, — через успіх ЕКСПО в світі, через столітній ювілей Канади, через дуже чисельну і впливову українську еміграцію в Канаді, через те, що через нашу активність тут, Москва мусіла дозволити на виїзд з України дуже якісній і кількісній делегації та великим мистецьким колективам з України, — була таки чи не єдиною в нашій історії.

Але погода, всупереч передбаченням метереологів, усе ліпшала й ліпшала. Повідомлено, що за кілька хвилин починається офіційна частина. Усі повеселіли, байдуже, хто вони не були: націоналісти, комуністи, невтіральні.

Площа Націй заповнюється людьми. Хоч це був і не національний, а спеціяльний день, але людей було вдесятеро більше, як на деяких національних днях

европейських чи інших країн, на яких були навіть монархи.

Наприклад, на пообідньому концерті хору ім. Вер'ювки на цій площі було яких 25-30 тисяч осіб! На офіційній церемонії вранці теж яких 20 тисяч. Концерти відбувалися і в павільйоні, і під павільйоном і в інших частинах ЕКСПО. ЕКСПО 22 серпня від початку й до кінця було під знаком України. Це була винятково, думаю, що перша в історії, всесвітня пропаганда за Україну і її народ. Байдуже, що щось там говорилося про комунізм, "про едину братню сім'ю вільних народів" і всяка інша пропаганда. Поперше, її там багато й не було, а крім того, вона просто тонула в українському мистецтві, культурі, в українській мові, яку ви чули на кожному кроці, в одягах тощо, тощо.

Разом число присутніх на цьому українському дні (офіційна частина, концерти на ЕКСПО, у міських залах, кіносеанси, показ мод з України, звичайні відвідувачі павільйону тощо) можна рахувати найменше на 100-150 тисяч осіб. Це був не один день, а майже тиждень.

За яких чотири дні перед цим днем (уночі з п'ятниці на суботу, а день України був у вівторок) у павільйоні СРСР очищено півтора поверхи і всі експонати замінено на спеціально привезені з України. Наприклад, у величезній кулі, у якій була панорама Венери з діючими кратерами тощо, були розвішані чудові українські панно. Описувати виставку в ці дні нема змоги, але скажу загально, що вона була дуже гарна. Правда, основну увагу звернено на культуру України, а не на економіку. Для чужих глядачів це було дуже цікаво. Для нашого ж народу дуже корисно.

На ЕКСПО дії еміграції і УРСР, якщо в цю справу добре вдуматись і все проаналізувати, одна одну, несподівано для самих себе, дуже вдало доповнили. Це був загальний національний осяг.

А УКРАЇНЦІ ТАКИ ПЕРЕХИТРИЛИ ВСІХ...

Дирекція виставки дуже боялась українського нападу на павільйон СРСР, якогось політичного скандалу. Наприклад, коли був день української молоді на ЕКСПО (неділя 30 липня), до речі, дуже успішний, бо стягнув на острів св. Олени яких 3-4 тисячі української організованої молоді (Пласт, СУМ, ОДУМ, МУН), то дирекція павільйону СРСР закрила на той день ресторани і всі буфети. Коли я запитав одного з дуже відповідальних робітників павільйону про причини, які спонукали це зробити, то він посміхнувся і сказав: "Знаєте, маємо так званий санітарний день..."

Викликано спеціальні наряди поліції. Правда, того дня якийсь дешпет під павільйоном СРСР був, але він нічого нікому, крім клопоту для поліції й дирекції ЕКСПО (на ЕКСПО всякі політичні демонстрації чи пропаганда заборонені спеціальним законом) нічого не дав. Кількох молодиків арештовано. Один арешт відбувся навіть трагікомічно: коли поліція хотіла арештувати одного з цих демонстрантів,

то він почав ховатись за жінку, яка розставила руки й боронила його перед поліцією. Коли ж поліція таки натиснула, то жінка зомліла, чи вдала, що зомліла. Поліція змушені була викликати ще й санітарне авто...

Коли був український день, то дирекція сподівалася більшого дешпету. Викликали збільшенні наряди поліції і кілька авт для перевозу арештованих. Але на здивування дирекції, поліції, а тим більше дирекції павільйону СРСР, навіть натяку на якусь демонстрацію не було: мовляв, робите пропаганду українському народові, то чому маємо вам заважати? І це була правильна настанова. Мудра.

Та за пару днів перед цим українці зробили найдотепніший політичний жарт нашого століття. Але тут справа не тільки в дотепі, а й у користі.

У радянському павільйоні майже на всіх стендах лежали купи звернення голови Верх. Ради СРСР М. Підгорного до відвідувачів павільйону. Це лист гарного паперу, складений утрое так, що виходило 6 сторінок. На першій — заголовок: "До відвідувачів радянського павільйону", двома мовами: англійською і французькою. На другий — фото М. Підгорного і його підпис. На третій і четвертій сторінках — його звернення до відвідувачів англійською і французькою мовами. На 5-ій угорі — якийсь малюнок, а внизу емблема і напис: ЕКСПО-67. 6-та сторінка — зовсім чиста.

Невідомі особи кілька днів забирали із стендів ці заклики: що їх заберуть, то робітники павільйону накладали нові купки їх. Їх теж поволі "розбирала публіка", а робітники накладали нові купки. Так їх винесено з павільйону кілька тисяч. У друкарні фотодруком на 5-ій сторінці видруковано "додаткове" звернення М. Підгорного до відвідувачів радянського павільйону. Зроблено його англійською мовою.

Ось його текст:

Дорогі відвідувачі!

Як ви цього певно сподівалися, ми спочатку плянували збудувати кілька радянських павільйонів, між ними російський, балтійський, український і грузинський.

Я особисто, як українець, був спеціально зацікавлений у тому, щоб улаштувати павільйон Української РСР, суверенного члена Радянського Союзу і, зі своїми понад 40 мільйонами населення, другого щодо значення народу СРСР. Та, на жаль, під на тиском моїх російських колег у Центральному Комітеті Комуністичної партії, цей плян був відкинутий.

У своїх упертих шовіністичних заходах щодо з'ясомлення і русифікації всіх неросійських народів Радянського Союзу, російські товарищі здушують на віт'є найменші вияви національних прагнень інших народів.

Я міг би також згадати, що зовсім недавно (1965-66) в Україні відбулися арешти і процеси українських інтелектуалістів, єдиним злочином яких була вимога реалізувати статті Конституції Української РСР та повернути рівні права українській культурі і

народові. Тож не треба дивуватися, чому немає павільйону українського чи іншого не російського.

Усе ж надіюся, що вам сподобаються ваші відідини в загальному радянському павільйоні і мені приемно вас привітати.

М. Підгорний,
Президент Верховної Ради СРСР.

Видрукувавши цей "додаток", таким же способом, як раніш забирали, почали повернати ці відозви назад на стенді, з яких їх раніш забрали. А частину їх роздавали на виставці, зокрема тим людям, що стояли в черзі до павільйону СРСР. Звичайно, це попало в пресу. Французький щоденник у Монреалі "Ля Прес" видрукував її повністю (21 серпня) із своїми коментарями. Редакція додає, що їй не вдалося з'ясувати цю справу в павільйоні СРСР, але представник ЕКСПО сказав, що це, мабуть, українці видрукували в якісь із монреальських друкарень "дивну для Підгорного декларацію". "Поки керівники радянського павільйону зорієнтувалися, — пише "Ля Прес", — то багато тисяч примірників декларації Підгорного було роздано".

"Ля Прес" має поверх 150 тисяч тиражу. Повідомили про це й інші канадські франкомовні та англомовні щоденники. Пропаганда таки велика, а кошти малі, бо, як нам відомо, цю справу зробили лише кілька осіб.

Це значно ефектніша дія, ніж кричати на безвідповідну робітницю павільйону СРСР: "Тебе треба поїсити!" А потім ще й ховатись за жінчину спідницю, щоб аж жінка зімігла.

"Визвольнофронтівці" пізніш намагалися цю справу "скапіталізувати" для себе (через свою пресу й радіогодини), хоч осіб, які це зробили, і організацію, до якої вони належать, вважають за "советофілів" і зрадників народу.

Є різні організації й люди: одні хуліганять, а другі роблять політичну пропаганду. І то солідно. Та ще й дотепно.

До речі, деякі наші газети, очевидно з метою антирадянської пропаганди, фальшують факти, пишуть: "Міністер "Піотр" Тронько..." Не варто цього робити. У нас є достатня кількість правдивих даних для антирадянської пропаганди. На брехні далеко не зайдем. На візитівці Петра Тронька написано: "Петро Тимофійович Тронько. Заступник Голови Ради Міністрів Української РСР, депутат Верховної Ради Української РСР". На другому боці візитівки це саме по-французькому:

Pietro Tymofiyovitch Tronko i t. d.

Брехнею світ пройдеш, а назад не вернешся...

ЗУСТРІЧ ІЗ СОЛІСТАМИ І ЯК ЦІ ЗУСТРІЧІ ВІДБУВАЮТЬСЯ

Іду собі повз радянський павільйон на ЕКСПО-67, щоб пройти в нього, не стоявши дві години в черзі, через ресторан. Стоїть гурт людей, серед яких і моя "давня" знайома, а ще давніша "співоча лю-

бов" Діяна Петриненко, яку всі зовуть Діною. Це винятково мила й культурна молода жінка з Полтавщини родом. Побачила мене і, звичайно, зупиняє.

— Ви не знайомі? — звертається до мене. — Це наші артисти, а це редактор "Нових Днів" Петро Волиняк, що вперто зве мене не Петриненко, а Петруненко... (Я справді часом "спотикався" на її прізвищі).

Артисти називають себе: Пепеску, Поливанова, Огнєвой, Дідик, а коли я почув від одної жінки: "Пірадова", то глянув на неї й запитав: "Не жінка, звичайно, бо молода. Дочка?.. Внучка?.. "Дочка, дочка, де там внучка!" — відповіла з приемною посмішкою артистка.

Володимир Пірадов — визначний оперовий диригент, від 1936 року аж до смерті (1954 р.) працював у Київській опері, професор Київської консерваторії. Пірадов — вірменин, у свій час обмосковлений, очевидно, його дружина — італійського роду. Їх дочка Елеонора, яку всі звуть Лорою, дуже мила, приемна в товаристві жінка, чудова акомпаньаторка, що відзначила й канадську критика, і дуже якісна піяністка. Вільно розмовляє українською мовою.

Попеску, кажуть, бо я з ним особисто цієї справи не обговорив, справжній румун. У війні втратив батьків, якось опинився в Харкові, здобув фахову освіту і танцює в балеті Харківської опери. Українську мову знає, але видно, що російська йому рідніша. Поливанова, про яку згадуємо в іншому місці, — його дружина.

Поки я собі розглядаюсь і жартую з артистами, не біжить, а просто летить Олексій Іванович Повстенко:

— О, бачиш, Волиняк уже з гарними жінками круться! Ну, й тип!

— Не кручусь, а смиренно стою собі і все. А що з гарними, то це правда. Та й хто ж би ото з негарними жінками "крутися"? Та й чи є негарні жінки під сонцем взагалі?.. Але знайомтесь: моя найбільша любов на цілий світ і околиці Діна Петриненко...

Олексій Іванович подає руку, але я протестую:

— Цілуї, богопротивний типе, ту гарну ручку, бо Діна ж — божественна співачка...

Олексій Іванович слухняно цілує її руку, але я не здаюсь: "І другу теж!" Олексій Іванович, із великою вдячністю, глянувши на мене, цілує Діні й другу руку, але бачу, що вже трохи вище... Далі цілує руки Тамари Дідик, Лорі Пірадовій, Поливановій і, бачу, так захопився цим цілуванням, що вже готовий був нагнутись і над руками Агнєвого й Попеску, але я вчасно пригадав йому, що це чоловікі...

Та Олексій Іванович мав якесь побачення і за хвилину таки десь побіг. "Хто це такий?" — питаютъ мене артисти." "Це професор Повстенко, визначний архітектор, киянин, тепер працює в Конгресі США за фахом, автор великої монографії про Святу Софію, якої ви не бачили й не побачите, бо ви ще "малі" і вам "націоналістичних" творів читати ще не

можна. Тепер пише монографію про Золотоверхий Михайлівський монастир, яка скоро вийде друком, і тоді в усіх ворогів України, які перетворили цю унікальну пам'ятку нашої культури в купу цегли, дуже животи заболять, визначний співробітник "Нових Днів", дуже богопротивний тип, бо він мій ворог на цілій Вашингтон і околиці, тому я його дуже не люблю, але дуже люблю його дружину — Анастасію Матвіївну, бо вона моя землячка і варить найкращий борщ на всю Америку і околиці...

— О, то це аж такий великий чоловік? — і очі всіх артистів повернулись у йог слід. — А чого ви його не любите?

— Бо він пише наклепницькі вірші, у яких запевняє, що "Волиняк, як богопротивний холостяк, борщу не вмів варить ніяк". А це неправда, бо, по-перше, я не холостяк, а вдовець, подруге, борщ варити вмію. А щоб ви в цьому переконались, то прошу зайди до мене, як будете в Торонто, і я вам це доведу, себто переконаю вас, що Олексій Іванович наклепник, якого світ не бачив...

— Отаке! Це справжнє "пісмо в деревню дедушке"! — обзывається одна з артисток. А друга додає:

— Це справді, як у нас кажуть: "Просили на дорозі, щоб не були й на порозі!" А адресу ж ми відки візьмемо?

— Запитаете першого-лішого комуніста чи бандерівця і вони вам скажуть, як мене знайти.

— А що це за таке дивне сполучення: бандерівці й комуністи?

— І перші, і другі мене не люблять, бо вони мої вороги.

— У вас, як чуємо, самі вороги, аж страшно!

— Не бійтесь, бо я християнин і люблю всіх своїх ворогів. Навіть усяких тупорилих і туполових та рогатих чортів, бо все це — Боже сотворіння... Та щоб ви не мали клопоту, то ось мій журнал, а оце тут адреса, а тут ось на обкладинці дописую телефон. Ви мене не знаєте ще, хіба що Діна трошки, то прогляньте собі оцих кілька чисел, щоб ви знали з ким маєте справу, і самі вирішили: можна вам зустрічатись зі мною, чи не можна.

До речі, при зустрічі з людьми з України я поводжуєсь дуже чесно й широ. Як довідаюсь, що хтось приїхав, то телефоную в готель і рекомендуюсь: "Петро Волиняк, редактор дуже націоналістичного й дуже антиокупаційного журналу "Нові Дні". Якщо ви хочете й можете розмовляти зі мною, то мені буде дуже цікаво й дуже приємно. Якщо не хочете чи не можете, то я не матиму до вас ані жалю, ані претензій". На цьому я ніколи ще не прогадав: як правило, мені відповідали: "О, я чув про вас! Мені приємно буде з вами зустрітись!" А один такий собі партійний "всьоравновець" сказав: "Це справді чудово! Я тільки но закінчив читати ваш репортаж "Вони з України, але й ми не з Японії". Я справді зворушений. Скажу широ, що це чудовий репортаж. Ви його справді писали, як кажуть, кров'ю свого серця, уклали в нього всю свою душу. А ваші залякування,

НОВІ ДНІ, ЖОВТЕНЬ, 1967

які ви висловили рекомендуючись, мене аж ніяк не лякають. Повірте, що ні". Я відповів, що не мав найменшого наміру його лякати своїм націоналізмом, а просто хочу бути з ним чесним, тому й попереджу його, щоб він знат з ким розмовляє.

Отож, давши артистам журнал, я не мав найменшого наміру їх агітувати, направляти їх мислення з комуністичного на націоналістичне, а тільки тому, щоб бути чесним з людьми, з якими вперше бачусь.

У цей час по веранді павільйону, майже над нашими головами, швидко проходить група чоловіків. Один з них, гарний і приемний здоровань, так "чеше" російською мовою, що, як кажуть, аж іскри скачуть.

— Хто це такий, отой гарний здоровань? — питала артистів.

— А ви його не знаєте? Та це ж заступник міністра культури, Володимир Кузьмович Легкодух!

— Заступник міністра культури України, а російською мовою розмовляє? — дивуюсь.

— То, мабуть, хтось до нього озвався по-російському, то він і відповів так.

Може й так. Але ж він таки заступник міністра культури, себто в тій групі був "найстарший чином", то чи личило б йому поступатись якомусь, вибачте за вираз, імперсько-колоніаторському російському... підсвинкові? Скоріш мало б бути навпаки, бо все ж таки титул міністра мусить зобов'язувати його підлеглих бодай би до коректної поведінки. Признаюсь, що в мене відразу виникла думка: "Безхарактерний хахол", "презрений малорос", як висловився великий український комуніст Шумський...

Але цих своїх думок я не висловив наголос, бо розмовляв же я таки з підлеглими міністра, а не з його зверхниками. Я тільки гукнув на веранду:

— Пане мініstre, я дуже хотів би порозмовляти з вами!

— Гаразд. Але не зараз, бо дуже кваплюсь.

— Добре, але я, як кажуть, "беру вас за слово".

ПРО НОВОЯВЛЕНГО МАЗЕІНА,
ПРО МОВУ І ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ГІДНІСТЬ

Дозвольте пригадати п'єсу реабілітованого вже розстріяного російськими окупантами українського великого драматурга, комуніста, що зберіг аж до розстрілу свою людську й національну гідність, Миколи Куліша — "Міна Мазайло". Вибачте, що цитуватиму з пам'яти, тому можлива неточність вислову, але лишиться точна думка.

Здавалося, в родині харківського "обивателя" Мини Мазайла було все гаразд: відбувалася нормальна зміна поколінь, смаків і уподобань, але ніякого конфлікту не було. Та ось несподівано приїздить "тьотя Мотя з Курська" і раптом усе закипіло: починається боротьба за зміну родинного прізвища Мазайло на "панське", на милозвучніше, "вищорасове". Винайдено, врешті, й таке — Мазенін. І окупаційна

“тьотя Мотя з Курська” аж очі на лоб вивертає: “Ах Мазенін! Ох Мазенін!”

Те, що й кажуть: “Ішли чумаки на південь — я мазав, ішли чумаки на північ — я мазав. Тому я Мазайло! Та ще Й Квач!” Але окупаційній “тьоті Моті з Курська” така “націоналістична” тирада — “ноль відмінія і фунт презрення”, вона й далі мліла: “Ах Мазенін! Ох Мазенін!” І врешті, перемогла: з українського безхарактерного міщуха Мини Мазайла став “благородний” вищорасовий Мазенін. Та на цьому не кінець: треба ще було знайти “учительницу правільних проізношенній” і навчити новоявленого Мазеніна вищорасової мови. І почалось, і почалось...

Сталін відчув силу, побачив, що “старший брат” його підтримає, тому прислав у Харків Постишева, тому звелів видушити українців голодом, Скрипника й Хвильового Постишев довів до самогубства (за те тепер йому в Харкові пам’ятника ставлять!), драматурга Куліша застрілили в потилицю, а тепер “реабілітували”, покійний уже Павло Тичина урочисто ствердив, що “не ті тепер люди, Хорол річка не та”, то здавалося б, що вже нема й “тьоті Моті з Курська” і повинні б зникнути й Мазеніни. Але ні: українців виморили голодом, вистріляли в потилицю, а російська “тьотя Мотя з Курська” жива-живісінька, хоч би їй що! Розгулюючи по Україні, потрапила вона і в одне гарне українське придніпровське село (вище Дніпродзержинська), знайшла там одну порядну українську родину Гноєвих і вирішила облагородити їх синка. Так з мужицького Гнійового став вищорасовий “благородний Агневой”. Але цього “тьоті Моті з Курська” мало: повторилася історія з Мазеніним — треба було знайти і “учительницу правільних проізношенній”. “ТЬОТІ МОТИ З КУРСЬКА” це було дуже легко: вона допустила новоявленого облагорожденого вже Гнійового в столицю “суверенної радянської держави українського народу”, а там, як відомо, на собаку кинь, а в “тьотю Мотю з Курська” вцілиш, і Агневой забув як не тільки звалися його предки, а навіть, як граблі звуться...

На жаль, історія повторюється. Але це повторення відбувається тільки стосовно “тьоті Моті з Курська”.

Та трошки про Агневого. Багато хто з наших читачів знають його із запису на плитах. Це чудовий тенор. Щоправда, він не може похвалитись силою свого голосу, але, як кажуть, і “тюрма сильна та чорт їй рад”: чар і сила голосу Агневого у його зафарбленні. І він завжди має величезний успів у слухачів: його можна слухати і слухати і ніколи він ані стомить, ані не надокучить: співає легко, приємно. Але мова в нього чужа. І він якийсь чужий. Оче йдемо ми гуртом по ЕКСПО, розмовляємо своєю гарною рідною українською мовою, як і личить нормальним людям. Але тільки но Агневой трошки відстав, як уже й чуеш, що він обзвивається до сусідки на “общепонятном”. А російська мова в нього не дуже то й добра. Видно, “тьотя Мотя з Курська” доручила його виховання на вищорасову, панську іс-

тоту не дуже то якісній учительці “правільних проізношенній”.

Доконав мене п. Агневой на концерті “зірок” України, що відбувся в Монреалі 17. 8. 1967 р. Він там мав успіх у слухачів, як і всі інші солісти, врешті. Його викликали на “біс”. Викликали вперто, а не отак собі ради прийстості. Він мусів щось співати, що не було зазначено в програмі. Треба було проголосити нову пісню. Агневой, забувши, що в залі не більше 30—40 відсотків українців, а росіян нема зовсім, або, може, кожен трисотий чи й чотирисотий був росіянин, заповів свою понадпрограмову арію сам по-російському. Коли я пізніше звернув їому на це увагу, то він здивовано заявив: “Невже? А я й не пригадую, якою мовою я її заповів!” “ТЬОТЯ МОТИ З КУРСЬКА”, як бачимо, так ударила його своєю вищорасовою російською шовіністичною довбнею по голові, що п. Агневой просто втратив пам’ять і не знає вже, що й робить...

Юрій Гуляєв, росіянин, народився в м. Тюмені, Свердловської області, РРФСР. Вступив у медичний інститут і почав брати участь у студентській самодіяльності. Тут помітили його талант і порадили: кидай, хлопче, медицину і йди в консерваорію. Дав Бог тобі талант, то користай з нього... Гуляєв так і зробив.

Кінчивши консерваторію, поїхав у Донецьке і почав працю в опері. У 1960 році його запросили в Київську оперу, куди він прийшов уже з досвідом і відразу став між провідними артистами. Це гарний високий молодий чоловік. Співає він легко, невимушено. Найскладніша арія в нього звучить легко, ніби він грається, а не важко працює голосом. Дуже важить і основна якість оперового співака — легкість переходу з реєстра в реєстр, що не всім вокалістам дається легко. Крім того, Гуляєва можна назвати “співаком почуттів”. Особливо це відчувається при виконанні українських пісень і романів. (“Києве мій” І. Шамо, що так розгнівила п. Литлера із “Торонто Дейлі Стар”, наочний приклад цього). У цих піснях — весь Гуляєв.

Але Гуляєв інколи легковажить репертуаром. Він уже вдруге в Канаді і обидва рази примусив мене слухати “Стеньку Разіна”. Справа не в тім, що це російська пісня, а в тім, що вона українцям просто чужа ідеологічно. Чи задумався Гуляєв над тим, що в пісні осіпвано? Напад на народ, полонення дівчини-шарівни, фактичне гвалтування її, докори ватаги, що їх провідник проміняв їх “на бабу” і тому сам став “бабою”. Щоб рятувати свою “розвійницьку гідність”, ватажок знищує безневинну дівчину, кидаячи її в ріку. Безглузде, нічим невідповідане вбивство людини і все. Переберіть усі українські пісні і не знайдете між ними жодної, яка б осіпувала таке “геройство”. Тому ця пісня нам і чужа. Наш Кармелюк чи Довбуш на таке “благородне геройство” ніколи не спромоглисъ.

Крім того, вона так “заспівана” всіма п’яницями СРСР і російської еміграції, що сама загадка про неї тхне горілкою й пивом.

Є ще один факт, який мусів би врахувати не тільки Гуляєв, а й керівник групи солістів, складаючи програму концерту. Група солістів з України приїхала на відзначення національного дня України на ЕКСПО-67. То чи не лично б на цьому концерті обійтися без російських творів? Адже пізніше був день РРФСР, то вже тоді можна б було виконати цього ж "Стеньку Разіна", якщо вже без нього не можна було в Канаді обійтися.

Може, хтось із читачів скаже, що я віддаю за-багато уваги Гуляєву? Так, але Гуляєв один із про-відних артистів нашої столичної опери. Подруге, він росіянин і дуже приємно, що він співає в нашій опе-рі, бо ми ж росіянам співаємо вже десятки чи й сотні літ, то чому б декому з них не поспівати й нам? Потретє, дехто з приїжджих з України переко-нував мене, що Гуляєв не тільки якісний артист, а й дуже якісна людина: він опанував українську мову і т. д. Коли я зустрівся з Гуляєвим, то побачив, що він опанував українську мову лише стільки, скіль-ки вона йому потрібна на сцені, себто вивчив на пам'ять свої ролі й пісні. Отже, не тільки його то-вариши по праці, а й режисер, диригент, адміністра-тор, піяністи, бухгалтерія і навіть прибиральники мусять говорити з ним "на общепонятном языке", себто він, свідомо чи несвідомо, примушує колектив опери далі обмосковлюватись. Постає питання: ко-рисне чи некорисне для України перебування його в українській опері? Звичайно, ніхто не посміє вима-гати, щоб Гуляєв (чи подібні йому, а вони в опері є, наприклад, одна солістка-грузинка) відмовився від своєї рідної мови взагалі, але на праці він мусить уміти розмовляти українською мовою. Тоді його радо привітають українці за кордоном теж. І було б шко-да, щоб він цього не зробив, бо він і дуже приємна-й культурна людина, і дуже якісний вокаліст.

Взагалі з мовою в наших солістів справи дуже погані: лише декільком особам було легко й приємно розмовляти по-українському. Решті, як я помітив, наша мова неприємна і відразу відчуваєш, що вони, хоч і українці, але розмовляють українською мовою закордоном тільки тоді, коли мусять. І еміграція му-сить це врахувати: ми мусимо знати, хто нам співає — українець чи "презрений малорос". Щодо мене, то я готовий дати перевагу чистокровному росіянинові, який не знає жодного українського слова, перед "презрінним малоросом".

Мені дехто може закинути: дуже ти суворі ви-моги ставиш, не забувай, що в Україні російська окупаційна влада і артист змушений робити те, що йому кажуть. Правда, тиск є, але куля в потилицю сьогодні за вживання української мови нікому не за-грожує. Чому, скажемо, бандуристка Пархоменко, солістка Т. Дідик, Д. Гнатюк та інші можуть добре роз-мовляти українською мовою, а такий собі Агневой не може? Боїться розстрілу? Не тепер! Чому все-світньо відомий вчений академік Б. Патон, який має в собі бодай десяту частину голляндської крові, є членом ЦК КПРСоюзу і т. д. може розмовляти гар-

ною українською мовою, хоч він металург, а от ди-ректор музею Т. Шевченка в Києві расова українка Катерина Дорошенко за кожним реченням каже "да-да" (те ж саме й велика артистка Наталія Ужвій, яка теж приїхала до Монреалю)? Теж боїться розстрі-лу, як п. Агневой? Або чому це заступник прем'єра УРСР Петро Тронько (чи секретар ЦК КПУкраїни і член політбюро ЦК КПРСоюзу Петро Шелест) мо-же просто таки блискуче розмовляти українською мовою, а от артисти А. Солов'яненко, А. Кикоть чи Євгенія Мірошниченка сют-тут і спотикаються? Таж слово для артиста — основний "засіб його виробництва!" Чи не варто б нашим артистам повчиться мови від... політиків і металургів?.. І що на це скаже за-ступник міністра культури УРСР п. Вол. Легкодух? А справді, Володимире Кузьмовичу, чи не варто б улаштувати в Київській опері курси (хоч вечірні!) української мови для провідних артистів і запроси-ти за вчителів на них президента Академії наук УР-СР Бориса Патона і керівників уряду УРСР Петра Тронька і Петра Шелеста? Порадьтесь но з мініс-тром Бабійчуком! Я певен, що результати були б чудові: поперше, я певен, що ці особи могли б бути якісними вчителями артистам столичної опери, а, по-друге, може б артисти з пошані (чи й з переляку!) до них справді скаменулись і зрозуміли, що артист без мови — те саме, що дроворуб без сокири. Я певен, що тільки ці вчителі примусили б дух "тъоті Моті з Курська" раз і назавжди щезнути з Украї-ни і тенор Агневой став би Богневим і міг би сміливо їхати на гастролі до Канади, бо без того навряд чи якийсь імпресаріо його візьме, бо докладе напевно. Знаєте, націоналісти (ті, що без лапок, себто справ-жні патріоти українські, а не з партійним квитком у кишені) — народ упертий. І пам'ять у них не ку-ряча.

І ще одне слово до заступника міністра культу-ри УРСР. Чув я, що ви плянуєте прислати в Канаду солістку Київської опери Беллу Руденко. Добра спі-вачка, це правда. Але в українській пресі кілька ро-ків тому повідомлялося про її виступи в Швеції й Норвегії. Там вона виступала як **російська** артистка, співала **виключно російські** твори **російською ж мовою**. Перед її виступами в Канаді варто б українцям Канади знати причину цього. То нічого, що вона Бел-ла, але ж батько її таки був Руденко. І родилася вона на українській землі, виросла на українському хлібі, вивчилась в українській школі, працює в українському театрі, то чому ж, вийшвши за кордон, во-на раптом стає російською артисткою і співає тіль-ки по-російському? Признаюсь, що в мене був го-товий нарис про неї і гарне фото навіть, але тільки я одержав вістку про її виступи в скандинавських країнах, то я все це викинув у кіш. Хотів би знати **правду**: чи то справді так було? Якщо ви думаете, що на концерт артистів з України можна буде випо-внити залю без українців, то ви напевно помилите-сь. Нас тут таки багато. І музику ми таки любимо. І любимо тих, що не беруть під ноги українського народу і української культури.

НАЙНЕПРИЄМНІША МЕНІ ЧАСТИНА МОГО РЕПОРТАЖА

Тут я з жалем признаюсь, что приходжу до найтяжчого місця в моєму репортажі — мушу висловити своє невдоволення з народної артистки УРСР (тепер, може, вже й СРСР — не певен), одного з найвизначніших колоратурних сопранів усього СРСР (а може й світу?) Євгенії Мірошниченко. Вона на концерті в Монреалі співала російською мовою: "Соловей" Ол. Аляб'єва і "Казки віденського лісу" Штрауса в російському перекладі. Знову пригадую: приїхала ж вона на концерт з нагоди українського національного дня на ЕКСПО-67, то чи не можна було обйтися без "старшого брата" і його мови?

Ніхто з українців не проти Аляб'єва. Добрий композитор, написав чудові твори, не був російським шовіністом, навіть гармонізував українські пісні. Та ми ж чekали від артистів з України українських творів. Та ще й нових. Чому ж було не проспівати арії Йолани із опери "Мілан" Г. Майбороди, чи Венери з Лисенкової опери "Енеїда", якої на еміграції ще ніхто не чув, чи "Соловейка" Кропивницького? І нащо на цей саме концерт здалися "Казки віденського лісу" в російському перекладі, чому було не проспівати українською мовою арії Віолетти чи Джільди ("Травіата" і "Ріоголетто" Верді)? Усе ж це, дорога Євгеніє Семенівно, є у Вашому репертуарі! Та й чільки ж це?

Та на третій день після цієї зустрічі з артисткою, я вже знову був у Монреалі. Застав у хаті своїх кумів Є. Мірошниченко, Т. Дідик, Е. Пірадову, А. Солов'яненка, ну, і політично-державну "няньку" всіх солістів п. Скляренка (вибачте, але ім'я та побатькові таки вилетіло з голови). Привітались. Пишають мене про торонтські новини.

— Погані, — кажу я.

— А що ж саме погане?

— Якийсь Літлер у "Торонто Дейлі Стар" стер вас на порох. Нищивнішої рецензії навіть я не написав би. А я дуже поганий.

— Кого це саме "vas"?

— Усіх без винятку, почавши від Гуляєва, що відкрив концерт, і кінчивши Гнатюком, що закінчив його.

— А що він написав про мене? — питає Є. Мірошниченко.

— Написав, що ви не артистка, а "хтось, що стоїть на сцені і видає звуки без музики".

— Отак і написав?

— Отак і написав.

— То він таки не рецензент, а фокусник. А чим це пояснити? Хто він?

— Пояснення одне: русофільство і українофобство. А хто він — не знаю. У всякому разі не українець. Не повинен би й англійцем бути.

Мене запитали, що буду робити я: чи буду їх боронити? Я відповів, що українці Торонта вже масово пишуть листи з протестами, відмовляються від газети, телефонують до головного редактора. Я бо-

ронюю буду, але для цього я мусів би мати всі дані про кожного артиста і рецензії із тих країн (поза СРСР), у яких вони виступали з концертами. Мені відповіли, що всі ті рецензії в Києві, в міністерстві культури. А матеріали і фото дадуть, хто їх має. Є. Мірошниченко зараз же вийняла з торбинки два фото і підписала їх мені. Одне з них друкую. Дала фото й Тамара Дідик. Інші не мали. Я запропонував передати всім солістам, що видрукую фото кожного, хто того хоче, якщо до фото буде додано біо-

Євгенія Мірошниченко

графічні матеріали. Матеріали пізніше я одержав лише від двох осіб. У павільйоні СРСР дістав матеріали й фота іще кількох осіб: Тамари Дідик, А. Солов'яненка, Ю. Гуляєва, Андрія Іщенка (соліст Київської опери, вихованець хору ім. Г. Верськови, виступав у ньому тепер як гість-соліст) і т. д. На мое здивування, я в павільйоні не знайшов матеріалів і фота народної артистки УРСР Євгенії Мірошниченко. А шкода, бо про неї варто було щось написати. Вона ж мені матеріалів не дала. Може не встигла цього зробити, може побоялась, бо знаю, що кількох артистів попередили, щоб не дуже то "з Волиняком кумувались". Та про це в черговому розділі:

МЕХАНІЧНІ СТАЛІНЦІ,
СЕБТО СТАЛІНЦІ ЗА ЗВИЧКОЮ

Але закінчення репортажу подам у черговому числі.

ТАМАРА ДІДИК

(До фото на 1-ій сторінці обкладинки)

Інформаційний матеріал про Тамару Дідик, який я одержав у павільйоні СРСР на ЕКСПО-67, має заголовок: "Тамара Дідик — примадонна Львівської опери", себто актриса, що виконує провідні ролі в операх. Загаловок, як бачимо, окреслює Тамару Дідик, як провідну актрису театру опери та балету ім. Івана Франка у Львові.

Хто ж вона така, ця гарна, мила й розумна тридцятирічна дівчина? Народилася Тамара в с. Ланівцях на Волині (тепер Тернопільська область). У цьому ж селі і пройшло її дитинство. Батько Тамари, Софрон Оксентович Дідик, помер ішо в 1947 році, а мати Марія Гнатівна (дівоче прізвище Якобчук) живе з Тамарою у Львові.

У Ланівцях, як і в усіх українських селах, завжди лунали пісні, музика. Любила сівати й Тамара: вона співала у шкільному хорі, не раз була солісткою на оглядах самодіяльності. Тут і помітили її хист і дівчинку послали у музичну школу ім. М. Лисенка у Львові, де вона провчилась з 1951 по 1955 рік. Після закінчення цієї школи вона відразу вступає на вокальний факультет Львівської консерваторії, який закінчує в 1960 р. по клясі проф. Одарки Карлівни Бандрівської (племінниця Соломії Крушельницької). З того часу і по сьогодні Тамара Дідик співає у Львівській опері.

Як бачимо, Тамара Дідик працює на великий сце-

ВАРЯНИЦЯ¹ НЕ ВАРЕНИК

Варянища не вареник,
Це лише півфабрикат, —
Не вареник-побідник,
Пирогові рідний брат.
Варянища ця ученя,
Про зайців брехеньку зна,²
В редколегії за члена —
"Гомін" десь веде вона.
Мову знає дуже добре:
— Голоскевич? Що воно?
І Чапленка б'є, хоробра,³
Топче прямо у багно.
Вона вірує у Бога,
А Донцов "отаман" їй,
Гетьман, каже, теж нічого,
Хоч поганий був, та свій.
Варянища не вареник,
Справді, це півфабрикат, —
Тим то дивно, як ця "вчена"
Влізла у редакторат!?

ГЕДЗЬ

¹ "Варянища", або "варениця", а не вараници.

² Але написати слова "заєць" не вміє. Див. її писання "Три зайці за одним пострілом". "Гомін України", з 23 вересня 1967 р.

³ Згадане писання ІВ.

ні не так і довго — лише сім років. Та за цей короткий час вона створила чимало яскравих сценічних образів, почавши від темпераментної і запальної аж до зухвалиства Земфіри ("Алеко" Рахманінова) і до ніжної Мімі ("Богема" Пучкіні). З таких контрастних партій і складається весь репертуар Тамари Дідик. Вона створила образи Тетяни в опері "Євгеній Онегін" Чайковського, Джільди в "Ріголетто" Верді, Маргарити у "Фаусті" Гуно, Галі в "Утопленій" Лисенка і — найновіша її праця — образ Туркені в новій опері Віталія Кирейка "У неділю рано зілля копала". Фото Тамари Дідик у цій ролі наші читачі й мають на першій сторінці обкладинки цього числа.

Крім цього, Тамара Дідик чудово виконує романси і пісні. Її голос — лірико-драматичне сопрано.

Головний диригент Львівської опери Юрій Луців, який уже кілька разів диригував канадськими симфонічними оркестрами і якого багато наших читачів знають навіть особисто, так оцінює Тамару Дідик:

"Працювати з нею — одна приємність. Музику вона відчуває буквально кожним нервом. Її голос ллєється широко, вільно, відважно і піднімається і на досить ризикованих верхах. Вона створена для опери, ніби вона тут, на оперовій сцені й народилась..."

Тамара Дідик із захопленням розповідає про працю над образом Туркені в Кирейковій опері "У неділю рано зілля копала". "Цією чудовою оперою — каже вона, — ми відкривали й закривали свої гостинні виступи в Києві, що відбулись 5—30 липня цього року. Ця опера вперше виставлена в 1966 році. Цього року вперше цією оперою відкриваємо сезон у Львові".

Ставить оперу режисер М. Кабачек, диригент — Ю. Луців.

Тамара Дідик, крім того, що вивчала вокальне мистецтво, удосконалювалась і в драмі: бувши студенткою консерваторії, вона вчилася додатково і в театрі ім. Заньковецької (у Львові). Цей драматичний досвід і школа дуже допомагає їй на оперовій сцені: сценічний образ кожного персонажа, який творить актриса, вражає психологічною глибиною і точністю деталів. Коли це сполучається з Тамариним вокальним мистецтвом, то створюється справді незабутній образ.

Про родинний стан Тамари Дідик боюсь уже й говорити. Як я розпитував артистів про їх життя, про родини і так далі, то Тамара мені відповіла: "Закохана. Заручена. Весілля через місяць. Він дуже гарний і я його дуже люблю!"

Я сказав:

— Це чудово! Не забудьте ж мене на весілля запросити!

— А приїдете?

— Напевно. Як не приїду, то прилечу...

— То я вже прошу, — каже радісно Тамара.

Яке ж було мое здивування, коли в матеріалі з ЕКСПО я прочитав: "Недавно в житті актриси стала радісна подія. Вона одружилася. Її чоловіком і другом став давній товариш і колега — прем'єр Львів-

ської опери, баритон Олександер Врабель, — синьо-окий красунь-гусул".

Ну, і що ж наші читачі порадять: їхати мені на весілля чи вже пізно? Ніби Тамара повинна б краще знати, відбулось чи ще відбудеться її весілля, ніж якась "тъотя Мотя з Курська", вибачте, з міністерства культури, яка написала всі матеріали, почавши від академіка Бориса Патона і кінчivши Тамарою Дідик, "вищорасовою мовою", себто "на об'єпонятном языке", бо мужицькою, українською б то, мовою про великих людей хіба напишеш?.. — то ніби їхати ще можна. Але як я поїду на це весілля, то листопадове число "Нових Днів" не вийде і ворогам нашого журнала буде велика радість. То вже краще не поїду...

Зате дозволю собі від імені усіх наших читачів і співробітників (які Вас бачили і чули і які не бачили й не чули) і від себе особисто привітати Вас, дорога Тамаро Софонівно, і Вашого обрання з одруженням (якого ще не було, а буде!) і побажати Вам обом щастя й любови, найменше четверо-п'ятеро діточок (може бути й більше, звичайно!) і дальших творчих успіхів в операційному мистецтві! П. ВОЛ.

**ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ
готель,**

фарму,

дім,

підприємство,

то

звертайтесь з повним довір'ям
до

УКРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

W. WALTER HRYNYK

REAL ESTATE BROKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

Телефони:

контора: 363-5316 і 363-5317,

мешкання: 364-3846

**ШЕВЧЕНКІВСЬКА ФУНДАЦІЯ
ПРЕДСТАВНИЦТВО - ТОРОНТО**

ШЕВЧЕНКІВСЬКА ФУНДАЦІЯ —

ЦЕ НАША МАЙБУТНІСТЬ У КАНАДІ

АДРЕСА:

191 Lippincott St. — Toronto 4, Ont.

ЧЕКИ ВИПИСУВАТИ:

The Taras Shevchenko Foundation

Василь ОНУФРІЄНКО

• * •

Ви не забули, як пахнуть весною бруньками
Верби над ставом, як місячна ніч припливає?..
Спогад торкає вам серце неначе руками?
Туга приходить і наче туманом вкриває?

Біль цей солодкий — не бійтесь, біль цей недаром,
Він незнайомий новому між нас поколінню.
Буде він гріти нас світлим, негасучим жаром
[прохолоджувати тихою, свіжою тінню.

Час хай іде!.. Не страшний він, швидкий і невпинний.
Серця не зробить він темним, холодним і грубим.
Верби над ставом примаряться, крик журавлиній...
Значить, ми землю покинуту любим і любим
і любим.

• * •

Умри, тиране! Вірим, вірим ми,
Що смерть тирана ніч бере з собою,
Що вартові тримтять коло тюрми,
Невпевненою ходячи ходою.

Старий-старий, неначе світ, закон,
І правда й досі попелом незникла:
Тиран умре — й за опустілій трон
Гризується вже тиранів вовчі ікла.

А десь в селі, у лісі, у пітмі
Підводить плечі той, у сірій світі...
Умри, тиране! Хай рabi німі
Відчувають подих радості у світі!

ЗОЛОТИ ГІБРИДИ

Біотехніку розведення гібридів коропа з золотою рибою опрацювали працівники Інституту гідробіології АН УРСР. Ці гібриди так і звуться — золотими. Вони вже оселилися в рибних ставках Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР. Золоті гібриди такі ж смачні, як і звичайні коропи, але на відміну від останніх надзвичайно стійкі до хвороб і взагалі несприятливих умов існування. Тому їх і рекомендують розводити у ставках, де можуть поширюватися паразитарні чи інфекційні захворювання або створюються небезпечні умови зимівлі.

А ось іще один новий мешканець ставків. Його вперше вивели теж українські гідробіологи. Це коропо-карась — гібрид коропа з круглим карасем. І золотих гібридів, і коропо-карасів розводять шляхом штучного запліднення ікри в спеціальних інкубаторах, сконструйованих в Інституті гідробіології.

Вирощувати ці гібриди найдоцільніше разом із звичайними коропами. Це дас мокливість більш як на 70 відсотків підвищеність продуктивності ставків. Якщо додати, що при цьому набагато менше риби гине від хвороб і під час зимівлі, то стане зрозуміло, чому рибгоспи України охоче прийняли рекомендації вчених.

("Наука і суспільство", ч. 8. 1967. Київ.)

НОВI ДДI, ЖОВТЕНЬ, 1967

УЧИТЕЛЬСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ПРАВОСЛАВНИХ ШКОЛ

9 вересня ц. р. чергова конференція вчителів православних шкіл Сх. Канади відбулася в Гамільтоні, у новозбудованій школі при соборі св. Володимира.

Загальне враження: у порівнянні до попередніх конференцій був по-міній діловішній підхід до справ, солідніший тон і більша виробленість учасників конференції.

Як це відзначено і в резолюції, Рада української школи на Східно Канаду попрацювала добре: тримала постійний діловий контакт із школами і вчителями, а її голова проф. В. М. Іванис заслуговує на найбільшу похвалу за його таке дбайливе і уміле керування справами ради і шкіл.

На конференції були виголошені доповіді на найактуальніші теми: про початкове навчання української мови (особливо про навчання дітей, які українською мовою не говорять) і про з'язок школи і вчителів із батьками. Доповідачами були, відповідно, Д. Кислиця і о. М. Дебрін.

Доповідь д-ра Д. Кислиці видрукувана у вересневому числі "Нових Днів" і наші читачі її мають. Обидві доповіді Рада української школи має видати брошурую. Живі були дебати по обох доповідях, до речі і цікаво говорили у виступах о. Федак, о. Ф. Легенюк, п. Костирко та інші. Хоч були різні голоси на конференції з приводу вживання чи невживання англійської мови при початковому навчанні української мови (Перепадченко, Мушта, о. Федак), проте дійшло до повної згоди в цьому питанні: принципово не вживати. І ніяких перекладів ані словничків до підручника не додавати. На пропозицію о. Ф. Легенюка конференція внесла ясність у справу вживання підручників: дотримуватись ухвали про підручники, прийняті на конференції 1959 року, себто підручники в-ва "Нові Дні". Видані після 1959 року підручники повинна рекомендувати школам Рада української школи, отже різногою не сміє бути, як не сміє бути місце і для нікчемних підручників (про один такий була загадка в доповіді).

А щодо забезпечення українських шкіл учителями ухвалено — без на-дії не сподіватись на гідне поповнення випускниками університетів та коледжів, які про це ще не дбають, а взятися за підготовку вчителів вла-

.....

.....
сними силами: добирати кандидатів, які добре знають українську мову, і давати їм на курсах до кваліфікації основи з педагогіки, методики і українознавства взагалі.

На конференції виникло також питання (підняв його о. Ф. Легенюк, Сан Кетерінс) про видання читанок для 5-ї та 6-ї клас, бо підручник з історії української літератури "Дніпро" П. Волниака в наших умовах (мало годин) для цих клас важкий. Його треба використовувати на курсах українознавства. Мене запитано, яка моя думка. Я відповів, що вчителі вживають мої читанки не рік, а півтора. Якщо весь матеріал з перших чотирьох читанок добре опрацювати і учні його опанують, тоді "Дніпро" важким підручником не буде. Коли я опрацював свої інструкції, то радився з багатьма педагогами, зокрема з доктором Д. Кислицею. Та якщо вчителі вважають, що треба видати читанки для 5-ї і 6-ї клас, а "Дніпро" пересунути на курси українознавства, то я це негайно зроблю.

Конференція ухвалила: що бодай одна додаткова читанка між "Ланами" й "Дніпром" конче потрібна і доручила новообраний Раді Української Школи на чолі з проф. В. Іванисом обговорити з видавництвом "Нові Дні" її зміст і термін видання. Нову читанку я можу впорядкувати й видати за яких 3-4 місяці, тому вчителі не можуть її чекати,

бо вже ж другий місяць, як почалася навчання в школах.

Архієпископ Михаїл подякував усім учителям за їх працю і закликав до дальшої праці для нашого

ВИСИЛАЄМО БЕЗПЛАТНО

показове число цікавого, багато ілюстрованого місячника для молоді в юнацькому віці

ЮНАК

- Якщо Вашим дітям сподобається "Юнак", передплатіть їм його. ● Річна передплата: \$5.00.
- Витніть це оголошення і вишиліть його на адресу:

YUNAK Magazine
2199 Bloor St. West, Apt. 5
Toronto 9, Ont., Canada

Прошу прислати мені безоплатне показове число "Юнака". (Подайте адресу по-англійському):
.....

(ваше ім'я і прізвище)
.....

(докладна адреса)
.....

народу й церкви, підкресливши, що "праця в українській школі — це праця для нашої нації. Це най-почесніша праця", — підкреслив архієпископ.

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

Шановний Редактор!

Вибачте, чи Ви не думаете, що варто було б у нашему журналі запровадити відділ "Вісті з України", у якому Ви б знайомили нас з теперішнім повсякденним життям наших людей на Батьківщині, себто з іх щоденними проблемами та іх розв'язаннями?

З пошаною

Вол. ДЗЮБА, Кемор, США.

Спасибі за пораду. "Нові Дні" й так дають багато матеріалу про Україну. Якби Ви якось уточнили цю справу: як би мали виглядати ці вісті? Дати голу вістку, та ще й дуже коротку, то навряд чи вона буде корисна й цікава. Крім того, щоб знайти малу й цікаву вістку, то треба витратити багато часу, якого в мене зовсім нема. Та я пораджуєсь ще з деяним, може хтось мені допоможе в цьому. Може я використаю й бюллетені радіо "Свобода", вони розсилають їх по наших редакціях.

У всякому разі спасибі за листа. Беру його до уваги. П. ВОЛ.

Вельмишановий добродію редактор!

Дозвольте через Ваш журнал заперечити одну незаслужену претенсію одного нашого літератора. Справа така Проглядаючи недавно виданий альманах ОДУМ-у, я зазнацька накопився на більш ніж дивну річ в автобіографії Яра Славутича, уміщенній у цьому альманасі. Автобіографія написана в третій особі, але, безсумнівно, його власною рукою, як це всякому ясно, хто читав інші його автобіографії. Я не піддаю сумніву тих його заслуг і подивів, які мене не торкаються і не цікавлять, але однієї "його заслуги" я не можу промовчати хочби тому, що я був безпосередньо до неї причетний. Він же (Славутич) загарбав цю "заслугу" незаконно, спустивши з уваги те, що ще живі ті, кого він у даному разі пограбував. Він чорним на білому написав: "Видавав журнал "Заграва" 1946 року". Я навіть очам своїм не повірив, прочитавши таке, і навіть заглянув до комплекту цього видання (четверо чисел), щоб упевнитись, що мені не сниться. На

другій сторінці цього журналу надруковано таке: "Видає Літературна секція Спілки українських письменників (і журніalistів — з другого числа почавши) в Авгсбурзі". У першому числі не написано, хто редактує, а в трьох останніх зазначено, що редактує колегія. Це був перший повесній журнал нової еміграції, видаваний у Німеччині, і його перші двоє чисел редактував я, написавши непідписану редакційну статтю, вміщенню в першому числі, я редактував усі матеріали, в тому числі й тексти Яра Славутича (члені колегії тільки давали свою згоду на вміщення того чи того твору). Третє й четверте число редактував В. Державник як голова редакційної колегії. А видавничя роля Яра Славутича була тільки в тому, що він відвіз, на мое доручення, готові матеріали першого числа до друкарні в Ашаффенбурзі над Майном (решта чисел друкувались уже в Авгсбурзі), причому дозволив собі "загубити" мою рецензію на збірку поезій Леоніда Полтави "За мурами Берлініу" (а мені сказав, що я кібито його не давав Й), бо, либо ж, хотів, щоб я тільки його в рецензіях хвалив. Здається, він і в Авгсбурзі носив матеріали до друкарні, — але яке ж це видавання?

Важкаю потрібним зафіксувати це для майбутніх істориків емігра-

ційних видань. Звичайно, це все можуть підтвердити й інші, ще живі члени редакційної колегії "Заграви" та авгсбурзького літературного об'єднання.

Із щирою до Вас, добродію, пошаною й подякою

В. ЧАПЛЕНКО, Нью-Йорк, США.

ВИЯСНЕННЯ ЯРОСЛАВА СПОЛЬСЬКОГО

У попередньому числі "Нових Днів" (сторінки 28-29) видруковано огляд преси під заголовком: "Два покоління, два виховання і... два результати". Пан Я. Спольський звернувся до нас і сказав таке:

Мене цей огляд преси дуже пригнітив і навіть здивував, бо я ж уже дав спростування у "Гомілі України" і "Вільне Слово" і вважаю, що ця справа вже закінчена. Я ще раз повторюю, що журналістка "Телеграми", яка, відбула зі мною інтерв'ю, поступила не чесно й не фахово, бо вона повиривала з нашої довгій розмови тільки ті речення, які їй були вигідні, тому зовсім викривлено передала мої думки й погляди. Я свого імені не міняв ніколи й ніде — в усіх документах у мене стоїть не "Джері", а "Ярослав". Але, як Ви знаєте, канадці англійського роду дуже люблять скорочені імена. Вони мене в товарицьких розмовах

"Кожен Вам приятель і друг у часі виборів, але я приятель і друг української громади усі 365 днів року. І щороку".

17 ЖОВТНЯ ПІДТРИМАЙТЕ ПРЕМ'ЄРА РОБАРТСА І ВАШУ ЛЮДИНУ В ПАЛЯМЕНТІ — ГОЛОСУТЕ:

ALLAN GROSSMAN X

За інформаціями звертайтесь до мене чи до моїх робітників:
430 College St. or 438 Bloor W. — 929-3155

і звуть Джері Розумію, що ви мали на меті підтримати і захопити молоде покоління і керувались тут не особистими мотивами, а громадськими. Лесі Шлікті пощастило, бо вона натрапила на чесного, кваліфікованого і прихильного нам журналіста, тому в неї інтер'ю вийшло дуже добре. В організаціях "Визвольного Фронту" я вже років п'ять не працюю. Я відішов від праці в українських організаціях після моєї хвороби. Ми з Вами знайомі вже дуже давно (ще з Австрії) і я вірю, що ви спростуєте це все.

Я відповів, що справді не маю нічого особистого до п. Спольського, що про якусь помсту не може бути й мови, тому радо видрукую все, що п. Я. Спольський написше, але він просив, щоб я сам передав його заяву, що я й зробив.

На жаль, п. Я. Спольський у "Нові Дні" свого спростування не прислав, а обмежився лише "Гомоном України" і "Вільним Словом", а я

його в цих тижневиках просто не поімтив Бачив спростування в "Новому Шляху", але мене здивувало, що його зробив не п. Спольський, а п. Фроляк. Поскільки спростовує інша особа, а оскаржена особа мовить, то я не вважав за потрібне із спростуванням п. Фроляка рахуватись. Я одержав від наших читачів чимало листів і домагань, переказаних телефоном, щоб я теж зайняв становище в цій справі. З думкою читачів я мушу рахуватися, бо це ж таки громадини. Я обіцяв подати цей огляд преси ще в числі залишнь-серпень, але не встиг і в журналі було справді тісно, бо число ж було за два місяці. Тоді читачі просто накинулися на мене, що я що справу "покриваю", себто не діо чесно.

Оце така історія. Припускаю, що п. Я. Спольський міг справді стати жертвою — такі речі інколи трапляються. І якщо так, то мені справді шкода, що я йому спричинив ще

додаткові переживання. І на цьому справа кінчається.

Хотів би зробити поради тим нашим читачам, які б колись давали інтер'ю журналістам, особливо чужим:

1. Не говоріть багато, відповідайте точно на поставлене питання;
2. намагайтесь з ними домовитись наперед, щоб вони показали вам те, що вони напишуть, іще перед друком його;
3. якщо видруковано щось не те, що ви сказали, то спростовуйте його негайно, бо пізніше ваш протест навряд чи буде видрукуваний;
4. якщо чужа газета не спростовує, то негайно пошліть спростування у свою пресу, але у всю, а не лише в ті часописи, які вважаєте собі міліми чи важливими. Якби я, скажемо, був одержав спростування від п. Я. Спольського, то мого в огляді преси або не буде б зовсім, або він мав би інший зміст.

П. ВОЛ.

РЕДАКТОРИ ЕТНІЧНОЇ ПРЕСИ ОГЛЯНУЛИ ПОПРАВЧІ ЗАКЛАДИ ОНТАРІО

13 вересня ц. р. поверх 20 редакторів етнічних часописів Торонта цілий день оглядали поправчі заклади Онтаріо. Зорганізував цю подорож спеціальним автобусом міністер поправчих закладів Онтаріо п. Аллан Гросман.

Редактори оглянули кілька дуже цікавих закладів: для дівчат до 16 літнього віку, яким керують черниці римокатолички (кошти дас і нагляд за ними має уряд), вищішкільний центр для хлопців від 16 до 19 років у Бремлтоні, цегельню в Міміко біля Торонто, на якій працюють короткотермінові в'язні, поправно-лікувальний центр для алькоголіків і наркоманів у Міміко.

Навіть лише ці чотири заклади дають повну уяву про виховну систему не тільки провінції Онтаріо, а й усієї Канади. Тут кожен злочин розглядається як наслідок хвороби людини. А раз так, то людину треба лікувати. І от, висококваліфіковані фахівці (лікарі, психологи, супільні робітники тощо) шукають способів цього лікування. При цьому намагаються до кожного в'язня знайти індивідуальний підхід. Наслідки здебільшого дуже добре. Наприклад, в ізоляторі для малолітніх дівчаток, нам сказали, що 85% тих, що вийшли з цього, стають пізніше добрями дружинами й матерями, гарними господинями. Міністер А. Гросман каже, що хоч кошти утримання ізолятора дуже високі, але це завжди скупиться, якщо взяти до уваги, що кожна занедбана дитина в дорослому віці перетвориться в перманентного злочинця, якого держава мусить цілій вік утримувати в тюрмі. Умови життя, навчання і праці в ізоляторі ніяк не нагадують в'язниці, а скоріше будинок мільйонера. Охорони нема, будинок лише замикається вночі.

Чудове враження робить також поправча колонія для хлопців у Бремлтоні. Тут умови суворіші: одяг військового типу, бараки з вигідними, але простими ліжками, ідалня, у яку в'язні йдуть групами, майстерні, город, оранжерея тощо, у яких хлопці набувають фах, середня школа, яка підлягає міністерству освіти, і т. д. Охорони, дротів, поліційних собак і всіх інших в'язничних атрибутів нема. Молоді в'язні не тікають, бо певні, що як і втечеш, то негайно підімають і вже більше в колонію не пустять, а посадять за грата. Хлопці мають чудовий вигляд, інтелігентні, добре виховані. Я не зустрів жодного хлопця з дефективними рисами обличчя. Правда, у колонію відбирають кращих в'язнів, особливо "важких" уникають брати, щоб вони не мали розкладового впливу на тих, що зробили злочин випадково.

Виглядає, що величезна більшість з цих хлопців зробить усе можливе, щоб більше не бути під судом.

Мені як в'язні російських окупаційних в'язниць і концтаборів було дуже цікаво порівняти систему "перевиховання" СРСР і Канади: це небо й земля! Пригадуються знамені слова Сталіна: "Вороги народу мусить відчути, що вони не на курорті, а в тюрмі!" У Канаді ж "ворогів народу" взагалі нема, а є лише вороги громади, себто правопорушики, яких намагаються направити. Звичайно, особливо важкі злочинці (убивники тощо) мають і відповідний режим.

Фота із в'язнів робити заборонено. Коли ми полуднували у в'язничній ідалні в Бремлтоні з в'язнями, сидячи між ними, і наш фотограф скерував об'єктив на стіл, за яким сидів міністер А. Гросман, то він сказав в'язням відвернітися обличчям у другий бік, бо таке фото, видруковане в часописі, могло б пізніше бути використане для псування репутації людини, яка вже стала повноцінним громадянином. Тому фот не друкуємо.

Поправчі заклади Онтаріо коштують величезні гроші. Міністерство намагається зменшити їх. Міністер А.

Гросман, розповідаючи редакторам про свою працю, сказав, що на фармах, на яких працюють в'язні, вигодовується яких п'ять тисяч синької річно. "Не знаю, що сказав би про мене мій "ребе", якби він про це довідався", — жартував міністер. Як відомо нашим читачам, міністер Аллан Гросман жидівського роду.

По закінчені оглядки поправчих закладів міністер А. Гросман запросив редакторів на коктейл у готель "Роял Йорк".

По оглядках поправчих закладів на коктейлі Б. Стельський ("Гомін України"), міністер А. Гросман (у центрі) і П. Волинець обговорюють не лише поправчі заклади Онтаріо, а й вибори до провінційного парламенту, що мають відбутися 17 жовтня. Сподіваюсь, що наші читачі певні, що я на вітер нічого не говорю, тому послухають моє заклик і підтримають міністра А. Гросмана у виборах. Знаю п. А. Гросмана досить добре. Це винятково чесна й розумна людина. Великий приятель українців. І щирій приятель. Мавши в уряді п. Гросмана, можна вважати, що маємо українца, бо він для нас зробить все, що буде в його силі. Я не належу до тих, що продаються, п. А. Гросман не належить до тих, що когось купують. Коли я закликаю перевибрати п. Гросмана до парламенту Онтаріо, то тільки тому, що я певен, що він добре послужить усім мешканцям нашої провінції, а зокрема нам, українцям. Не забудьте про це 17 жовтня!

ДОПОМОГТИ ЯРЕМКОВІ МУСИМО!

17 жовтня перевибори в провінції Онтаріо. Міністер Іван Яремко знову кандидує в окрузі Белвудс. Обов'язком кожного українця є спричинитися чимсь до його перевибору.

Уперше Іван Яремко кандидував на посла до провінційного парламенту в 1951 р., себто 16 років тому. Тоді він був ще зовсім молодий — мав лише 33 роки. Він переміг при перших виборах. Після того був перебраний у 1955, 1959 і в 1963 роках. Два останні рази переміг дуже великою кількістю голосів, що свідчило про його добру працю.

Іван Яремко був другим сином з усіх 11 дітей своїх батьків, які прибули до Канади і осіли на фармі у Веланді в 1912 р. Аж у 1929 р. родина Яремків переїжджає до Гамільтону, де батько працював у сталеварні.

Через початкову й середню школи теперешній міністер Іван Яремко пройшов з медалями, нагородами і стипендіями. Учився добре, хоч учитись бідній людині було важко: зимио вчився, а влітку працював на батьковій фармі. Юридичну освіту здобув у Торонті. Вчився добре і в університеті — закінчив освіту із бронзовою медалею. У 1953 році одержав звання "Королівського радника".

Іван Яремко має найкращу репутацію в парламенті. Він скоро просувається вперед: у квітні 1958 р. він одержав призначення на посаду міністра без портфеля; у грудні того ж року його призначено на посаду міністра транспорту; у травні 1960 він одержує посаду державного секретаря; коли в 1961 р. створено міністерство громадянства, то його призначено на першого міністра цього нового міністерства, зберігши за ним і посаду державного секретаря, себто тоді він очолював два міністерства; у 1966 йому доручено одне із найдавніших і найважливіших міністерств — Соціальну опіку, яке він переіменував на міністерство соціальної і родинної обслуги.

Тільки цей перелік свідчить про якості нашого земляка — п. Яремко дуже якісний і визначний член уряду Онтаріо. Тільки його ім'я приносить нам честь і славу. Дехто пускає погані поголоски, що І. Яремко українськими справами не цікавиться. Так говорять наклепники: я знаю п. Яремка і його дружину від 1948 року. Тоді ще йому було дуже далеко до посла, а не то що до міністра, але вже тоді він з дружиною були моїми учнями на курсах української мови у православній громаді в Торонті.

Наши люди мають одну добру рису: вони готові помогти землякові. Та поруч з цим ми маємо й погану рису: як наш земляк трошки піднявся, то ми

або байдужіємо або шкодимо йому, "щоб він не запанів". Це наслідок рабської психіки. Яремкова кар'єра не кінчается, а починається. Це людина не слів, а тіла. Белвудс — округа, населена різними національними групами. Тут українці було дуже багато, але тепер їх меншає. Міністер Яремко має величезну популярність серед усіх національних груп. І за це йому честь і слава. Якби він програв у виборах, то це була б поразка всіх українців Канади, а не тільки Онтаріо. І всіх слов'ян.

Не будьмо безлечні. Москва міністра Івана Яремки бачить. І вона чекає на його поразку. Урахуймо це 17 жовтня.

На пресовій конференції, яка відбулась у хаті міністра І. Яремка пару тижнів тому, усі редактори етнічної преси обіцяли йому повну підтримку.

МЕХАНІЧНИЙ КЕНТАВР

Посedнати в одному агрегаті трактор і транспортер удалось інженерам тресту "Харківбудіндустрія". Поява на будівельному майданчику нового агрегату означає, що бетонування стане повністю механізованим процесом.

Самоскиди, що привозять на будову бетон, тепер вивантажують його не на землю, а в кіші бетоноукладача. Піднявшись на кілька метрів по металоконструкції, ківш перекидється, і бетон ллеться у вібруючий бункер. Під бункером рухається стрічка транспортера, яка й доставляє бетон до місця призначення.

Загальна довжина транспортера — 12 метрів. Він зроблений із двох секцій, і під час переїздів може складатися. Транспортер разом з платформою може обертатися навколо вертикальної осі на 100 градусів.

Один з дослідних зразків бетоноукладача — УБ-132 з'явився нещодавно на майданчику нової техніки Виставки передового досвіду в народному господарстві УРСР.

РЕЗОЛЮЦІЇ

9-ої учительської конференції Східноканадської спархії Української Греко-Православної Церкви, яка відбулася 9-го вересня 1967 року в м. Гамільтоні, Онтаріо.

1. Учительська конференція Східноканадської спархії УГПЦ висловлює щиру подяку Блаженнішому Митрополитові Іларіонові за привітання та благословення учасникам конференції, а Високопреосвященнішому Владиці Михаїлові за участь у конференції та корисні настанови і вказівки на наступний рік.

2. Конференція вітає Голову Президії Консисторії Вспр. о. прот. Ф. Керніцького, бажає йому витривалості в праці та тісної співпраці зі школами на Сході Канади.

3. Доповідь д-ра Дмитра Кислиці — "Принципи початкового навчання української мови в Канаді" ("Можна краще навчати української мови") — рекомендувати вчителям як методичні настанови у навчанні української мови. (Ця доповідь відрізняється в "Н. Днях", ч. 212).

Конференція виносить подяку д-рові Д. Кислиці за фахово опрацьовану і виголошенню доповіді.

4. Конференція доручас Раді Української Школи (РУШ) відбути дво- або триденний семінар для вчителів українських шкіл, при чому із включенням до програми того семінару й показових лекцій з різних дисциплін українознавства.

5. У практиці навчання дітей, які не говорять українською мовою, не вживати без потреби англійської мови.

6. У справі підручників для наших шкіл дотримуватися ухвали конференції 1959 року.

7. Раді Української Школи не сподіватись, що нові вчительські сили прибудуть з-поміж випускників канадських вищих шкіл, а заплянувати на найближче майбутнє учительські курси власними силами.

8. З подякою прийняти тези доповіді о. Миколи Дебрина — "За близькі зв'язки батьків із школою та вчителями".

9. Конференція доручас РУШ подбати про те, щоб були надруковані доповіді д-ра Д. Кислиці і о. М. Дебрина окремими книжками для поширення серед учителів усіх шкіл.

У разі неможливості надрукувати обидві доповіді окремими книжками, передрукувати їх у вигляді листів і розіслати всіш школам.

Резолюційна Комісія:
Митр. прот. Дм. Фотій, Ольга Ткаченко і Калина Сакалюк

Високоякісні умеблювання їдалень, спалень та сальонів, радіоприймачі, гай-фай-стеріо, піяніна, акордеони, килими, хідники (доріжки), лямпи, холодильні, електричні та газові печі, пилососи та інші речі хатнього вжитку найкраще купите в

ALPHA FURNITURE Co. Ltd.

735 Queen Street West, Toronto 3, Ontario

Telephone: EM 3-9637

"Альфа" пропонує Вам не лише добру якість речей, а ще й добру культурну обслугу і пораду.

Купуючи в "Альфі", маєте певність, що частина Ваших грошей, витрачених на хатне устаткування, власники крамниці повернуть на розбудову на-

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

Future Fuel Oil Ltd.

& Service Station

945 Bloor St. West — Toronto, Ont.

24-ГОДИННА

СОЛІДНА

І СКОРА ОБСЛУГА.

Чищення і направа форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте

оливу в нас.

Наши телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551 Уночі: RO 2-9494

Ukrainian Museum
3425 Broadview Rd.
Cleveland 9, Ohio

POSTAGE PAID AT TORONTO

Подвойте Ваші гроші через **Canada Savings Bonds**

Це одна з найкращих рис Canada Savings Bonds, а цьогорічний випуск надзвичайний. Відсотки починаються від 5 1/4% річно — найвищі початкові відсотки в історії Canada Savings Bonds і безпосередньо підносяться до 6%. Через 13 років, при рецензії зрілості, пересічний річний прибуток виноситиме 5.48%.

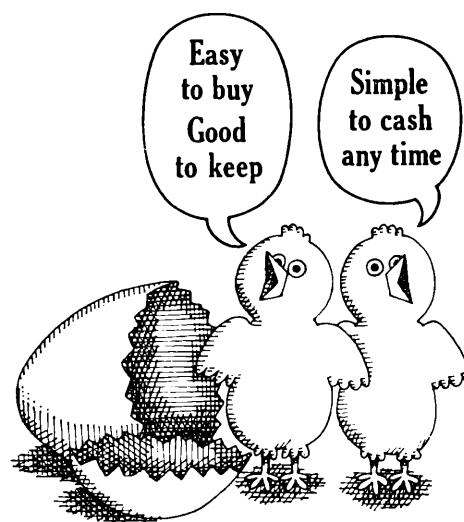
Найкращим з усього є те, що Canada Savings Bonds мають складні відсотки, які платять від ваших відсотків. Скористайте з них і ваші гроші подвоються.

Як завжди, Canada Savings Bonds готова готівка. Їх можна інкасувати коли-небудь по номінальній вартості з додатком нарахованих відсотків. Їх можна легко купити — за готівку або на сплати. Вони відповідають кожній кишені — ціна їх уже від \$50.

I, знову вперше, канадські найпопулярніші інвестиції можуть купувати підприємства, церкви, харитативні установи, клуби та інші організації. Також вперше піднесено границю для покупців цієї серії до \$50,000.

Підтримані всіма ресурсами Канади, Canada Savings Bonds дуже добрий спосіб щадження. Купіть їх ще сьогодні і подвойте свої гроші.

**ЛЕГКО КУПИТИ
ЛЕГКО ПЕРЕХОВУВАТИ
ЛЕГКО ОБМІНЯТИ НА ГРОШІ**

**КУПІТЬ ЩЕ СЬОГОДНІ — НА МІСЦІ ВАШОЇ ПРАЦІ, В БАНКУ, АБО В БЮРІ
ІНВЕСТИЦІЙ**